

“ సా మ ర స్యం ”

(అప్పశ్యతా సాటిక)

అంతటి నరసింహం ఎం. పే.,

(అంధ్రప్రదేశ్ సర్వోపాధ్యక్షులు-ప్రభుత్వ కార్యాలయం, రాజమండ్రి.)

స ప్లి స రు

మ లి శె ట్టి రా మ రృ ష్ట

కోడూరు. (రడపటిల్లా)

హక్కులు
ప్రకాశకులవి

మొదటి ముద్రణ
అక్టోబరు 1959

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాల,
రాజమండ్రి.

అ హిం సా మూర్తి
గాంధీజీర్తి

పాత్రలు

- మంగపతి:— భూస్వామి, గాంధీ అనుయాయులు
- మహేశ్వరరావు:— మంగపతి కొడుకు M. A. చదివాడు
- రంగారెడ్డి:— పక్కపూర్ణో భూస్వామి. M. L. A.
- రాజారెడ్డి:— రంగారెడ్డి కొడుకు
- నౌకరు:—
- కామేశ్వరరావు:— కరణం, చులవాది.
- మల్లప్ప } హరిజనులు
యల్లప్ప }
- మహాలక్ష్మి:— హరిజన బాలిక, మంగపతి పెంపుడు కూతురు.
- కల్యాణి:— కరణం కూతురు. మహాలక్ష్మితోపాటు ఇంటిరు పరీక్ష వ్రాసివస్తుంది.

ఒ ర ట వ ర ం గం

[మంగవతి బాల్కనీ నాభారతంగా పుంటుంది. మేడలినగది. గోడలు శుభ్రంగా పుంటాయి. మంగవతికి ఎదురుగా గోడపై వ గాంధీజీ చిత్ర పటం ప్రేరణాదాయకం పుంటుంది. శేషుల్ మీద చంకపు ముద్ద విగ్రహం ఒక అంతుకు యెక్కినది పుంటుంది. మంగవతి, మ హేశ్వర రావు, మహా లక్ష్మి గూర్చొని పుంటును. మహాలక్ష్మి (To the women) కు ది ప్తమన అనే గాంధీజీ పుష్పకం చదువుచూపుంటుంది. అంతటి తప్పకుం డ మ హేశ్వర రావు కుతు అనే అంతు కాగితం చదువుచూ పుంటాడు]

మంగ:- ఇంత యన్నో చదివీ గునూస్తాగిరికి రమ్మంటున్నాడు గాబోలు !

మహీ:- నిదుర్దోగనమస్య నానాటికీ ప్రబలి పోతున్నది నాన్నా.

మంగ:- ఎందుకు అమ్మో ! ప్రతివాడు ఉద్యోగం కోసమే చదువు తాడాయె ! వేగే పని చెయ్యడానికి నామోహీ ఆయె ! పైగాపట్నవాసం కావాలాయె ! నిజంగా చదువు యొక్క లక్ష్యం వుద్యోగం చెయ్యడమే అయితే, ఇక చాలు. ఈ స్కూల్-ఫీజు, కాలేజీలు మూసెయ్య నచ్చు.

మహీ:- అంటే !

మంగ:- అంటే యేమున్నది ? ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రతివాడికీ చదువుకొనే హక్కువుండాలా ! ఆ ప్రతివాడు వుద్యోగ దృష్టివహిస్తే, అది మంచి వుద్యోగం తెక్కాటావా, ప్తాయె ? చదువుగొన్న విద్యార్థికి సమాజానికి యే హక్కుదా.

అనో, ఉద్యోగము కావడానికి పిలుస్తుంది గాని అందరూ
కావడానికి వీలెక్కడున్నది.

మహే:- తప్పంతా యీ విద్యావిధానంలో వున్నదినాన్నా!
అసలే చదువు గుమాస్తాగిరికోసం పెట్టి, దేగా!

మంగ:- అవునవును! ఆడలేక మద్దెలవాడి మీదపడి మొత్తు
కున్నాడట యెవడో! ప్రతివాడూ నిత్య విధానాన్ని
తప్పు పట్టడమే యీనాడు! ఇందులో లోపపున్నదని
వాప్పు కుంటాను. అయితే చదువుకున్న ప్రతివాడూ
ఉద్యోగ దృష్టేవహించాలని యెక్కడుంది.

మహే:- లేకపోవచ్చు. అయితే అది అంశే అవుతున్నది.
మరి, వుద్యోగం కోసం ప్రాకులాడక పూరికే యింట్లో
కూర్చుంటారా గోళ్ళు గిల్లుకుంటారా!

మంగ:- పూరికే యెందుకు కూర్చోవాలి. చేయాలంటే
యెన్ని పనులు లేవు? చేసేవాడికి పనులే తక్కువా?
ఏం, వ్యవసాయం చేయగూడదూ?

మహే:- చెయ్యొచ్చుకాని, చేతగాదుగా! పైగా అందరూ
యెగతాళి చేస్తారు. ఈ యింగ్లీషు మ్యానోబ్లి పని
చేస్తూన్నా డింకేమిరా యెంతైనా పంట అని!

మంగ:- నవ్వుతారని నునపని నునం చేసుకో కుండా వుం
టామా?

మహే:- ఎన్ని చెప్పినా చదువు కున్నవాళ్ళు పనులు చెయ్య
లేరు నాన్నా!

మహా:- చేసుకోకపోతే ఇక చేసే వాళ్ళేమిట? ఇది వరకంటే కొంత వరకూ సోమరిపోతుల కతసాగింది. ఇక సాగదు. ప్రజాస్వామ్యపు గోజులివి. ప్రతివాడికీ స్వాతంత్ర్యం, సమత్వం, కావాలనే గోజులివి. ఒకరి కొకరు దాస్యం చేసే రోజులు పోతున్నాయి. అందుకే ప్రతి వ్యక్తి, స్వీయశక్తిపై ఆధారపడాలి. వ్యక్తికి యేమేమి అవసరమో అన్నీ తానే చేసుకొనే స్థితికి రావాలి.

మహా:- వల్లెల్లో ఇంకా అంత జాగ్రత్త రాలేదు నాన్నా!

మంగ:- అందుకే వల్లెల్లోకి విద్యాధికులు రావాలి. గాంధీజీ యేమన్నాడో తెలుసా? విద్యాధికులైన యువకులంతా గ్రామాలకు తరలాలని, గ్రామ జీవితాన్ని పరిశుద్ధం చేయాలని! అప్పుడే మనకు సిసలైన సమత్వం వస్తుంది! మహా:- విద్యాధికులే, కులతత్వంకో, అసమత్వ భావాలతో చస్తూవుంటే, వాళ్ళు వచ్చి చేసే దేమున్నది నాన్నా యిక్కడ!

మంగ:- నీవు చెప్పిం దాంట్లో సత్యం లేకపోలేదమ్మా! మీ కాలేజీలోనూ, స్కూళ్ళలోనూ, ఉద్యోగుల్లోనూ, యీ కులతత్వం పెరిగిపోతుంది వేస్తున్నదని నాకు తెలుసు.

మహా:- అదేగాదు! విద్యా సాగరికతలు పెరిగేస్తే, యీ కులగర్వాలు పెచ్చు పెరుగుతున్నాయి నాన్నా! మొన్న మేము ఘోరికి వెళ్ళేసరికి ఓ పోలీసునుండి బస్సులో వస్తున్నాం. అప్పుడు ఒకానొక బాగా చదువుకున్నా మే

లాగా కనిపించింది. ఆమె ప్రక్కనున్న ఇద్దరు అనాగరిక స్త్రీల నుద్దేశించి “హి రెనరమ్మా” అన్నది. అందులో ఒకామె మెడ నిక్క-బిట్ట “మీం రెడ్డెం” అంటుంది. అది విని ఆమె నవ్వుకుంది. ఇదివరకే నేనే మీం కాపుళ్ళ అనేవాళ్ళు. చూశావా నాన్నా యీవల్లెలు రివాళ్ళలో గూడా యీ మాడ్చు వచ్చిందంటే యిది విద్యార్థికులవల్ల సంక్రమించిందే నంటావా? కాదంటావా? మూళ్ళ రికార్డులో, కాలేజీ రికార్డులో, ‘కులం’ అనే చోట యిదివరకు మాదిరికాకుండా ‘రెడ్డి’ ‘గొడు’ అని యిట్లా వ్రాస్తున్నాను. ఈ కుల గర్వం, ఈ మనస్తత్వం యింకా పెరిగి వున్నదంటే వేస్తాయో మరి !

మంగ:- నిజమే సమ్మా! వల్లెలువాళ్ళలో గూడా అది అల్లులు బాగానే వ్యాపిస్తున్నాయి. ఇదివరకంతా పిచ్చయ్య అనేవాడు, ఈనాడు పిచ్చిరెడ్డి అనో, పిచ్చయ్యనాముడు అనో పిచ్చయ్య చందరి అనో, పిచ్చిచారి అనో పిచ్చిగోడం యెక్కు వాతున్నది. అంతకనే కులాన్ని సూచించే పేరు ప్రక్కన వుండ గూడదని ప్రభుత్వం శాసించా అంటున్నాను. అందుకనే గ్రామజీవితాన్ని సంస్కరించడానికి విద్యాధికులు కావాలంటున్నాను.

మహ:- మళ్ళా, ఆ విద్యాధికు లెవరు నాన్నా !

మంగ:- ఏమిచేయాలన్నా విద్యాధికులే చేయాలమ్మా. నా అర్థం ఏమిటంటే, స్వార్థం, స్పర్థ, యిత్యది భావాలు ఇంకా అలపడుచుకోనట్టి విద్యాధికు యువకులన్నమాట.

మహా:- అందరూ మనస్సు దృఢంగా వుంటారా నాన్నా!

[కల్యాణ మేడ మెట్లు ఎక్కవస్తూ]

కల్యా:- అందరూ మీ అన్నయ్యలా గేవుంటే (ఇంతలో మంగ పతిగారిని చూచి నాలుగోకొడుక్కొని) నమస్కారమండి.

మంగ:- రామ్మా! కుంహోస్సే! నచ్చిరన్నాళ్ళయింకిగదా, యింతవరకు యిట్లారాలేదేమి?

కల్యా:- (మహాలక్ష్మి ప్రక్కను దుప్పట్టుగా) ఏదో యింట్లోనే ఉండిపోయానండీ.

మంగ:- పరీక్షలకు బాగా ప్రాశంసామ్మా.

కల్యా:- బాగానే ప్రాశంసించండి. అయితే మీ అమ్మాయిలాగా పట్టుకుని రాదులెండి.

మహా:- అబ్బ! నేనేగానోని రాత్రంతా మేలుకొని చదివేది!

కల్యా:- నీమూదిరి నేనంతా బట్టిపట్టలేనుగా.

మహా:- మీరంతా బట్టిరాదున్నేలే!

కల్యా:- అవునవును! తమరి కష్టవరకే తెలియపట్లు మాట్లాడు తున్నారు. అందరూ మేల్కొన్నప్పుడు నిద్రపోయేదీ, అందరూ నిద్రపోయేటప్పుడు లేచి చదివేదీ!

మంగ:- అదేసమ్మా ఇందుమిలక్షణం! అటువంటివాళ్ళ సుఖానికి మేలు చేయగలగుతారు.

(ఇంతలో బయటనుండి “అయ్యగానూ” అని నోరు గోకపువస్తూంది. మంగడుకి పట్టిపోతూవు)

కల్యా:- (మహేశ్వరైపుచూచి మందహాసం చేస్తూ) ఏమిటంటి
మీరు చేసేమేలు సగభానికే!

మహే:- ఏదో! ఉడుతకుడుతాభక్తి!

కల్యా:- అంతవినయం అక్కణ్ణేమలెండి. కాస్తచెప్పండి విని
తరిస్తాం.

మహే:- తెలిసినవాళ్ళకు చెప్పడమెందుకు?

కల్యా:- అబ్బే, తెలీనో!

మహే:- అవునే! పిల్లి కండ్లుమానుకొని పాలు తాగుతూ
తన్నెవరూ చూడడంలేదనుకుంటుందట!

కల్యా:- నాకు తెలిసిందొకట మీయాన్నయ్య చేసే శుభ
కార్యం. ఆదర్శం, ఆదర్శం, అంటున్నాడుగా! కులాంతర
వివాహం చేసుకుంటాడు. అంతేనా (మహేశ్వరైపుచూచి
నవ్వుతుంది)

[మంగపతి, కరణం, వస్త్రాదు, కల్యాణిమాటలువిని
కరణం కోపపడట్టు కనిపిస్తాడు. ఆమె కూర్చున్న సానమువైపు
చురచురా చూస్తాడు. హఠాత్తుగా వారి రాకనుచూచి
కల్యాణి గాభరాగా లేస్తుంది. మహాలక్ష్మిగూడ లేస్తుంది,
ఇద్దరూ గబగబా వెళ్ళిపోతారు.]

(కరణం నశ్యంపీల్చి, దగ్గి, చీలి, దున్నదగవిప్పి)

కర:- చూడండి! యీదగభాస్సు ఆమెలుగాడిది. వాడికి
సుబ్బాకాస్త్రి యింటిప్రక్క నవుండే భాగ్యవంతు వాలట!

అక్కడ ఇల్లుకడతాడట ! ఇదిచూడండి. ఇది సుబ్బడి దరఖాస్తు. వాడికి. మన ఘోషితుడికి సుబ్బినాయుడింటికి మధ్యవుండే గ్రామీణుల కావాట ! ఏమిటండి యీ విషయం !!

మంగ:- ఇందులో విషయమేముందండి !

కర:- (ఎగాదిగా చూచి) విషయంగాదూ ! గవర్నెంట్ వా రేమో, పాపమని యీ మాలమాదిగిలను యిండ్లస్థలాలు చూపండం లే-ఎక్కడో దూరంగా కోరకుండా, జాపనిండ్ల పక్కనా, రైతులిండ్ల పక్కనానా కోరేది !

మంగ:- అందులో తప్పేముంది కామేశ్వరావుగారూ.

కర:- (కాస్త కోపంగా) తప్పులేదా ? అంతకంటే తప్పు గావాలా ? తాళడానికిగూడ నీలుకాని మాలముండా కొడుకులను అంతరంగంలో వుంచకుండా పోనీ పాపం అనేటప్పటికి అంతా గొంజెమ్మకోర్కెల్లా.....

మహే:- (అడ్డాచ్చి) ఎందుకండి అనననరంగా నోరుపాగేసు నుంటారు.

కర:- నాది నోరు పాగేసుకోవడమా ? వాళ్ళు కోరేది న్యాయమా ?

మహే:- న్యాయమందుకు గావూ.

కర:- మీరంతా ఇట్లా మాట్లాడుతూ వుండబట్టి వాళ్ళినిధంగా చేస్తూవుండవలసి ! లేకపోతే వాళ్ళ కిట్లాంటి దరఖాస్తులు పెట్టడానికి గుండలున్నామా ? ఇంతకాలంగా ఎప్పుడైనా

చూశామా? కడకు విన్నామా? ఈనాడు మీ ఆంగ్ల చూచుకొనేవాళ్ళంతాయితటలుడుకున్నాడు! గ్రామంలో చిన్న పెద్దా భయం అప్పుడే నశించింది? గొప్ప, కొంచెం, అన్నభావం ఏనాడో పోయింది! ఎక్కడో పడివుండిన మాలా మాటగలంతా భక్త-రించే కాలం వచ్చింది.

(రాజారెడ్డి చివరకొ పైకి ఎక్క-వచ్చాడు)

రాజా:- నోర్మయ్!

(అందరూ స్తంభితులై స్థలపోయి చూస్తుంటారు)

కర:- నన్ను నోరుమూయమంటావా నువ్వు?

రాజా:- అవును! నిన్నే!

కర:- నువ్వు ముయ్!

రాజా:- ఇదిగో, నేనే మూస్తానును (కరకు నోరు మూయ బోతాడు)

మహే:- (ఆవి) రాజా! ఏమిట?

రాజా:- ఏమిట? ఈ బృహ్మాలపట్టె, ముందరూ, బోనులో వేయాలి. రెండేండ్లనుంచీ చూస్తున్నాను యీ కరకుల కతలన్నీ! బీదా బిక్కి విషయంలో, అంటరానివాళ్ళ విషయంలో పిళ్ళచూపే దౌర్జన్యం యితో అంతా కాదనుకో! ఈ పల్లెటూళ్ళలో పిళ్ళకత్తి కదులుదా? పిల్లాడిందే అటగా, పాడిందే పాటగా ఇంతెవరూ సాగుతూ వుంది.

కర:- చూస్తున్నారా యీ దౌర్జన్యం! చిన్న పెద్దా నూడా
తెక్కించకుండా—

రాజా:- ఎవరు చిన్నవాడు! నీవా నేనా! వయసు వున్నంత
మాత్రాన పెద్దవాడివానువ్వు? కృపణత్వం, క్రూరత్వం—
నీచత్వం, నిర్దాక్షిణ్యత్వం—ఎన్ని చుట్టూ పొయిండాలో అన్నీ
వున్న నీవు పెద్దవాడివా? పైగా పెద్దా చిన్నా అని
మాట్లాడతావా.

మంగ:- (వ్యవహారం ముగుస్తున్నదన్న భావాన్ని ప్రకటిస్తూ)
రాజా! ఏమిటది? అలా పొందర పడతా వేమిట?

రాజా:- నేను పొందర పడేవానో కానో మీకు భాగా
లేదును! ఈ రాక్షసుడు నానోపున్న పుత్రదేకాన్ని
గూరిగూరిమామారుతాలాగా తీవ్రగొట్టాడు! ఏం చేశాడో
తెలుసా? మనమంతా హరిజనులచేత భూములకోసమా,
యిండ్ల స్థలాలకోసమా, దగ్గిస్తుల పట్టించి ఎంతకాల
మైదు ? సంవత్సరం దాటిపోతే ఇంతవరకూ వచ్చారా?
రాకుండా చేస్తున్న పాళ్ళు ఈ కరణము, మా నాన్నా
మరి కొంతమంది గ్రతులు! ఘర్షణ రాకుండా వుండా
లని నే నంతవరకూ ఆగానో మీకు తెలుసు! ఇప్పుడు
ఈయన చూపిస్తున్న దర్భాస్తులు పట్టించిరి నేనూ
మపేషే! అప్పటినుండి యీ కరణం వుడికి పోతున్నాడు!
మా నాన్నను రెచ్చగొట్టాడు! నాను మందలంపులా
భివట్టా పట్టించాడు! ఈనాడు కరణాగో లేదునా

ఈమన మానాన్న దగ్గరికొచ్చి మాల్వలను శాశ్వతంగా మా
మానాన్న చేతా, రామయ్య నాయుడిచేతా, మరెవరి
చేతా దరఖాస్తులు వ్రాయించాడు! నేనట్లా జరగడానికి
నీలులే దన్నాను! కాస్త వాగ్వాదం జరిగింది! ఇవంతా
మనమందరం కలిసి చేస్తున్న పనులనీ, అందుకు మనల్నిం
దర్శి మందలించాలనీ యీ ప్రబుద్ధులంతా అనుకున్నారు!
వెంటనే యీ కరణం యిక్కడి కొచ్చాడు! నేనూ వెను
వెంటనే బయలుదేరాను.

మహే:- ఓహో! నీళ్ళంతా మనల్ని మందలిస్తూ రన్న
మాట!

కర:- మంగపతిగారూ! చల్లకొచ్చి ముంపు దాచుకోడం మంచి
దుకు? వచ్చినపనేదో చేప్పేస్తున్నాను. దుష్టంగా చెప్పా
లంటే మీరిట్లాంటి గ్రామసంక్షోభాన్ని కలిగించే కార్యాలు
చేయవద్దు.

మంగ:- మేము చేసేపనులు గ్రామ సంక్షోభాన్ని కలిగిస్తు
న్నాయా?

కర:- అవును! ముచ్చాటికి!

మంగ:- దారిద్ర్యాన్ని నిర్మూలించండి అంటే-సమత్వంతో
బ్రదకండి అంటే-అది సంక్షోభ కారణమా?

కర:- ఇంతవరకూ ఒడుదుడుకులు లేకుండా వుండిన గ్రామ
జీవితం, యీనాడు మీ బోటివాళ్ళవల్ల నే సంతోషితమై
పోతున్నది!

మహేంద్ర:- ఇదిగో నా నా నా నా నా ?

కర:- కాకపోతే మరేమిటి ? ఏనాడన్నా మాట మాదిగలు
మా యింట్ల చాపునకన్నా వచ్చారా ? ఈ నాడు మీ
ఆసరా చూచుకొని లెక్క-చకుండా తిరుగు తున్నారు.
ఏనాడన్నా నోరువిప్పి మాట్లాడారా ? ఈనాడు ఏమేమో
కావాలని కోరుతున్నారు ! వాళ్ళుగూడా హక్కులు,
స్వాతంత్ర్యం, సమాత్వం అని ఊలేగు తున్నారు. అవే
నన్నీ వాళ్ళు పట్టపగ్గ లుంటారుగా?

మహేంద్ర:- అనిరాకుండా చేయాలని వుందామీకు ?

కర:- అవును ! మా గొంతుల్లో ప్రాణాలుండేదాక మేం దీని
కోప్పకోం ! ననేమీరా కానివ్వం ?

మహేంద్ర:- మీరు పుట్టిపట్టు వాళ్ళు పుట్టలేదా ?

కర:- పుట్టిపో! అది నాళ్ళకర్క!

మహేంద్ర:- మీ తల్లులు అనే వాళ్ళ తల్లులుగూడా తొమ్మిది
నాలుగు మూసేకన్నారా ? లేకపోతే మీ తల్లులు మరి
నాలుగు నాలుగు ఏకమ మూసారా ?

రాజు:- అగదా మహేంద్ర! చిత్త కెల్లాంటి బోధన లెక్క-వు!
(కరనింట్లో పులిగి) ఏమిటి కరణా మహాశయా! నివరి!
మీ బోధన వాళ్ళ మాటలు, చేష్టలు. ఇక సాగవు! సాగ
నివ్వము! దారిలోపడ్డారా, సగ, లేదా, మేమే దారిలో
పడ్డారా!

కర:- (మంగపతి నుద్దేశించి) మూళారండ! యీ బోర్జన్యపు మాటలు! దార్జన్యతో మీరు సంస్కరణాన్ని ప్రవేశ పెడతారా? ఆ దారిలోవచ్చే స్వాతంత్ర్యం, సమత్వం, కలకాలం వుంటాయా?

రాజా:- ఓ! భేష్గా వుంటాయి! మంచి నోటికే తీపిగా వుంటుందా? బలవంతాన్నే యిదిగాలి. లేదా యిదిగిరి చాలి. బలవంతంగా వెళ్ళినా అది నోగొన్న సమయం చేస్తున్నది!

కర:- హృదయ పరివర్తనను తెచ్చేసంస్కరణ కలకాలం వుంటుందిగాని బలప్రయోగంవల్ల వచ్చేది బోర్జన్యకాలం వుండదు.

రాజా:- సంస్కరణప్రియుడు మోక్షాశీనట్టు మోక్షాంతా వెందుకు? ఈకుతర్కపు మాటలు చాలా చిన్నోలే! ఒక విషయం ఈ నాడు నేర్చుకో! సంస్కరణ ఏ మూలంకో వచ్చినా కలకాలం వుండదు. కొంతకాలం మారాక కొత్తసంస్కరణ అవసరం మొత్తొంది.

కర:-నీవు వెయ్యి చెప్పినా ఆ సమత్వంరాదు. రావడానికి వీలులేదు. అది ప్రశ్నాతిక విరుద్ధం.

రాజా:-ఎప్పుడూగాదు. అది వచ్చి తీరుతుంది.

కర:-అందరమూ ఒకటే అయితే సాధుని ఎట్లా సహస్రుందీ అంట!

రాజా:-ఏం, ఎందుకు నడవకుం?

శిర:-అందరి ముగ్ధులు! అందరి ముగ్ధులు! తే మోసేనా! డేవడయ్యా?
మంగ:-అట్లా వారకరించడ! అంటే, కొందరు అందల మెక్క
డానికి పుట్టారన్నమాట! మరికొందరు అందలాలు
మొమ్మకొనిక పుట్టారన్నమాట! అంతేనా?
శిర:-అంతే!

మంగ:-అట బిచ్చ! అందరూ ఒకటేగానే పుట్టారు, అట్లా
పుట్టినదని అంటారా, ఇక బిచ్చకొరు! వాళ్ళచేత
అందలాలు మాయమైతే యీమోసేవాళ్ళు వదలి
పోయారు.

శిర:-అయితే వాళ్ళను అందలాల్లో కుంర్చోబట్టి మాచేత
మాయమైతే రన్నమాట! కొనీండి చూడండి!

(శిరణం సమ్మతమణ)

మంగ:-అదేమిట! అట్లా పోయేటాడోవో శిరణాన్ని?

రాజ:-శిర! తేమిటరా! నాదగ్గర పట్టిపోయిపోతాడు!
ఇతని బిచ్చం వచ్చుచున్నాయి నాచేతిలో, ఇంకా
వెళ్ళుచున్నాయి! అమ్మా! లేకపోతేనా.....

మంగ:-చూశావా? ప్రపంచం యింకా మారిపోతున్న
మానవాన్ని గురించి మనవాళ్ళు అజ్ఞానంగా ప్రవర్తి
స్తున్నారో!

రాజ:-మార్తారు, పిచ్చీ మార్తారు! చేసేపనిచేస్తే పిచ్చీ
మార్తారు. అంతేగాని. ముగ్ధులకు మామిడికాయలు
ంట్టాయా?

మహే:-అలలే. సే ఉద్దేశ్యం !

రాజా:-దౌర్జన్యంగా కాదోయ్ ! గాంధీయమార్గంలోనే.
మనం ఒకటొకటే వరసగా చేసేదాం. మన బాప్తుల్లో
రేపే హరిజనుల్లో నీళ్ళు తోడించాం. మనం వెంట దేవా
లయాలూ అపన్నీతిప్పదాం. మన బాప్తుల్లో ఎన్నెన్ని భోజీ
స్థలాలున్నాయో, ఆస్థలాల్లో వాళ్ళు కిండ్ల కట్టించివేస్తాం.
మన యిండ్లల్లా నీళ్ళు చేదడమూ యిండ్లల్లా పనుల్లో హరి
జనుల్నే ప్రవేశపెడదాం. వాళ్ళకు తెలూ అయినకరం
లయినా భూము లొచ్చేటట్లు చేస్తాం. ఆ భూములు
వ్యవసాయానికి యోగ్యంగా తగినూక నేర్పు స్థితికొచ్చే
వరకూ గవర్నమెంటువాళ్ళు సాయం చేసేటట్లు చేస్తాం.

మంగ:-అదే! అదే! అన్నిటికంటేనూ ముఖ్య ! నీళ్ళందరూ
భూకామందులు కాబట్టేగదా, యీ స్వాతంత్ర్యమా,
ఈ గౌరవమా ! ఆ భూములు లేకపోవట్టే యీ హరి
జనులకు నీచజీవనం ! కాబట్టి సాధ్యమైనంతవరకీ భూ
కామందులు అయితేనే, స్వేచ్ఛా జీవనం చేయగలరు.
అసలు సేద్యం చేసేవాళ్ళకు భూములు లేకుండా పోవడం
శోచనీయంగాదూ !

రాజా:-మహేష్ ! ఇకవస్తా ! రేపే మాయాజీమందున్న
బావిలో హరిజనులచేత నీళ్ళు తోడించాలి. కేపుసాయం
కాలం అయిదుగంటల కందరమూ అక్కడకంటేదూ.

మహే:-హరిజనులందరూ వస్తారంటావా ?

రాజా:--భరవా లేమిదీ ! ఇప్పుడేపుడే చదువుశూపున్న మనశిష్యు
వర్గం వుండిగా ! వాళ్ళ సాయంతో నడిపిద్దాం.
మంగ:--శుభం.

(తెరపడును)

పంచవర్ణం

[మంగవతి యిల్లు క్రింది వర్ణాలతో అటూ యిటూ ఆలోచిస్తూ
వదాన్లుచీకా పుటాను. సోమనాథుని 5 గంటలు చాటివుంటుంది.
అప్పుడు అవకాశం వచ్చి పొందగ వూచితే కంకణం]

నాకరు:--అయ్యా, అయ్యా ! రెడ్డిరిజాయికాడ పెద్దగోల
జరుగుతా వుండాదంట ! ఒక పక్కన రాజారెడ్డి, యిం
కొక పక్కన కరణమూ పెద్దగా వాదించుకుంటా వుండా
రంట ! అసక్క-నుగీ యీ పక్క-నుగీ జాగర్త, తంతాం,
కాసుకో.....

మంగ:--అరచున్నావాగదా ! అసలు రంగారెడ్డి అక్కడున్నా
డటనా ?

నాకరు:--లేడట !

మంగ:--లేడా (ఆలోచిస్తువుంటున్నట్లు చూస్తాడు)

నాకరు:--రా నయ్య ! అట్టేంటుగా పోవేనే !

[రంగారెడ్డి ప్రవేశం]

రంగా:-యేం మంగవతి! మావేలితో మాకన్నే పొడవ
దానికి చూస్తున్నావా?

మంగ:-అంటే?

రంగా:-దాని అర్థం నీకు తెలుసు!

మంగ:-అదేదో వివరంగా చెప్ప నీనోటితోనే.

రంగా:-మావాడితోపాటు మాలవాళ్ల నగతా మాయింటిపైకి
తోలి నువ్విక్కడ కూర్చున్నావన్నమాట?

మంగ:-నేను తోలడమేమిటి?

రంగా:-మారాజానే ఆపని చేశాడంటావు!

మంగ:-మావాడు గూడా కలిసినచ్చాడు!

రంగా:-మీతో కలిసేవాడు భ్రష్టుపట్టాడు. వాణ్ణి సాధనంగా
చేసుకొని మమ్ములగూడా భ్రష్టుపట్టించాలని చూస్తు
న్నావు!

మంగ:-(నొకరుతో) ఒకేయ్! నీవు అర్జునునిగా వెళ్ళి నేనూ
రంగారెడ్డి వస్తున్నామని వాళ్ళతో చెప్పు! కాసేపు
ఆగమను. (నొకరు వెళ్తాడు) (రంగారెడ్డివైపు తిరిగి)
కూర్చో రంగారెడ్డి! కూర్చోనిమాట్లాడు. మంచిసీట్లీమ
యినా కావాలా?

రంగా:-అక్కరేదు! కూర్చోడానికిరాలేదు! ఆ వ్యవహా
రాన్ని కాస్త అదుపులో పెడతావని యిక్కడికివచ్చాను.

మంగ:-నీవు పెట్టలేవా?

రంగా:- పెట్టగలను. అయితే సర్వవసానం భిన్నంగావుంటుంది.

మంగ:- నే నొచ్చిందేం చెబుతుంటావు?

రంగా:- వాళ్ళను ఆపాలంటాను.

మంగ:- అంటే హరిజనులను మోయుంటిమంటున్నావనినండి

నీళ్ళు తోడుకుంటే ఆపమంటావు. అంతేగదా?

రంగా:- అవును!

మంగ:- రంగారెడ్డి! నీవు గూడ నామాదిరి సత్యాగ్రహిణి!

త్తలు పెళ్ళినవాడివే! గాంధీజీ వ్రసదేశాల స్వయంగా

పిన్నవాడవే; స్వాతిత్ర్య, సమత్వం, అంటే ఉపన్యాసా

లిచ్చినవాడివే. దేశభిన్నమనివచ్చుకొని ప్రస్తుతిం (యం.

యల్. ఎ.) గా గూడ వుంటున్నావు! అయితే హరి

జనుల చేదుకున్న బావో నీరు అస్పృశ్యమంది నీకు.

అంతేగదా?

రంగా:- ఆ అస్పృశ్యతనుపులన్నీ యిప్పుడవనసరం మంగపిల్ల!

జీవితంలో నొఫల్స్, పొందాలంటే వాతావరణాన్ననుస

రించి మారుస్తూ వుండాలి.

మంగ:- అది నాస్పృశ్యమంటావా.

రంగా:- అదే నాడుదుడుగులు లేని జీవనానికి తారకమండ్రం!

మంగ:- కాదు! వాతావరణం కలుషితం అని తెలిసిగూడా,

మోశనం చేసుకొని వెళ్ళగా ఉండవలసి పరిశీలనం. మంచేదో,

చెడ్డదో తెలిసిగూడా చెడుగునెరించలేని కృపణత్వం.

సమత్వమేమిటో, అసమత్వమేమిటో తెలిసిగూడా అస

మాత్యాన్ని చూపుతున్నావేమి కష్టమిదేమి.

రంగా:- ఆహా మురిపింప! నేను నీ పువవ్యాసాన్ని వినిపించాను
 రాలేదు. ఆ వ్యవహారాన్ని నీచేత అదుపులో పెట్టించా
 లని వచ్చాను.

మంగ:- అది నేనెట్లా చేస్తాననుకున్నావు రంగ! కెళ్ళి? ఆదర్శాల
 ఆచరించడంలో మనకిద్దరికీ తేడావున్నదని మొదట్నుండి
 నీకు తెలుసు! ఆ గాంధీమహాత్ముడు ఆ దేలిచిన ఆచరణ
 సాగించడానికి యువకులు పూనుకుంటే మనం వెళ్ళి అది
 కట్టడమా?

రంగా:- సంస్కరణకుగూడా సమయమూ, సావనూ కలిసి
 రావాలి.

మంగ:- ఏ, ఇప్పుడు కలిసిరా లేదా?

రంగా:- మన అజ్ఞానులెంకా సంస్కరణను అర్థంచేసుకొనే
 స్థితిలో లేదు.

మంగ:- వాళ్ళంతా అర్థంచేసుకొనేస్థితిలోవుంటే నీసంస్కరణ
 యింకెవరికోసం?

రంగా:- కాకపోతే చెవిటివానిముందు శంఖాదినట్లే అవు
 తుంది.

మంగ:- చెవిటివాళ్ళు కానవుడో! ఆ శంఖారావం హృదయ
 కుహరంలో స్పృహనకల్గిస్తుంది, అవునా?

రంగా:- అవును మంగవో! చూస్తూ చూస్తూ మనకున్న
 గౌరవాన్నీ, సుఖజీవనాన్నీ, అధికారాన్నీ ఎట్లానదాం
 కోడం! మనలో మనమాట! నీళ్ళకు స్వాంత్యమొస్తే
 మన నెత్తికెక్కి నాట్యం చేయగూ?

మంగ:- ఇట్లుగల సమయమునందున్న సమస్తముతో నూచి
నంతమాత్రాన గౌరవానికి లోటురాదు రంగారెడ్డి!
అప్పుడే గౌరవం యినుచున్నది ?

రంగ:- నువ్వు వెయ్యి చెప్ప. మిమ్మరి వుంచేస్తానంటే వాళ్ళు
నుంచి అందన్నీ గుప్పెట్లో పెట్టుకుంటేగాని చెప్పినమాట
విసదు ?

మంగ:- వాళ్ళని గుప్పెట్లో వుంచుకోదానికి మనకేం అధికార
ముంది ? ఆ హక్కు... మనకవరిచ్చారు ?

రంగ:- మనజన్నే ఇచ్చింది !

మంగ:- ఈజన్మను పురస్కరించుకొనేగదా మన సమాజంలో
హెచ్చుతక్కువలు ప్రవేశించి విశాచాల్లాగా పట్టుకొ
న్నాయి ! జన్మ మనయిస్తుంటే లేదు. అది కేవలం భాన్సు.
మనం ఆ మూలమాదిగల కుటుంబాల్లో పుట్టాంఅనుకో !
అప్పుడు ఈ అగ్రకులాలువలడేవారి అహంకారాన్ని చూచి
ఎగసి చూపుచేసారేమో అలోచించు ! నీవు కోరి యీ
గురింటో పుట్టలేదుగదా ! నేమోకోరి యీ కులంలో పుట్ట
లేనుగదా ! ఆ కరణముకోరి ఆ కులంలో పుట్టలేదుగదా !
ఏదో నేను తక్కువగా కలిగి జన్మకు ప్రాధాన్యం యిచ్చి
కొమ్మి అక్క నలు పాటించడం అజ్ఞానం గాదా !

రంగ:- జన్మ భాన్సుఅని నే ననుకోను. అది పూర్వజన్మకర్మను
బట్టి వుంటుంది.

మంగ:- అవన్నీ మనం యిచ్చుకుంటున్న విలువలు రంగారెడ్డి !
“ఒక కులం ఎక్కువ” అన్నది మనకు మనం యిచ్చుకున్న

విలువ. “ఫలానా కులం ఎక్కువ, ఫలానా కులం తక్కువ, ఫలానాకులం ఫరవాలేదు” అన్నదిగూడా మనం యిప్పుడు విలువలే! “మాలామాదిగలు అంటరానివారు” అన్నదిగూడా అనువంటిదే! అంతగానీ, ఫలానావాడు పూర్వజన్మలో ఏకర్మంచేశాడో నీ కెట్లా పోయితివి? అలా తెలిస్తేగదా దాన్ని బట్టి నీవు మర్యాదచూపడంగానీ అమర్యాద చూపడంగానీ.

రంగా:- ఇక్కడజన్మే వాడి పూర్వజన్మకర్మను తార్కాణం!

మంగ:- అవన్నీ మనమిచ్చుకున్న విలువలేనంటే మళ్ళీ మాట్లాడతావే? ఒక అబ్బాయి నాదృష్ట్యంలో ఫలాకులం గొప్పది అని వున్నాడనుకో! అందుకీ, ఆకులంలో యెవడన్నావుడితే, వాడు పూర్వజన్మలో ఏదో పుణ్యం చేసుకున్నాడు గాబట్టి ఇప్పుడే ఉన్నతజన్మకలిగిందనుకుంటాడు. ఒకవేళ వాడుపుట్టిన నోన్నాళ్ళకు ఆ ఫలానాకులంయొక్క ఉన్నతత్వం పడిపోతుందనుకో! అప్పుడు వాని పూర్వజన్మ జన్మత్యం ఏమయిపోయివున్నది?

రంగా:- (ఆలోచిస్తూవుంటాడు)

మంగ:-ఈనాటి చాలామంది స్వార్థపరులకు, పాశ్చాత్యదృష్టితో వ్రాసిన మన పురాణవాక్యాల ప్రమాణాలు! కులభేత్తి ప్రచారమే పరమధ్యేయంగా కర్మసిద్ధాంతాన్ని సృష్టించి, వ్యాప్తిపొందించి, బహుళ ప్రజాసౌకాన్ని అడ్డంకులచేసి, ఆ అమాయకులను మోసగించివున్నాడు! ఈనాటికీగూడా

మనమనములు నొన్న సారాయలు చేస్తున్నారు. ఆత్మీయంబు
గలను అవన రాన్ని బట్టి అనుసరిస్తూవున్నారు.

[నాకరు ముగలా ప్రవేశం]

నాకరు:- అయ్యా! వాళ్ళింకా శిబిరుకుంటా వేపులవారయ్యా!

మొరెవనూ అగ్రంతుగా వస్తేనే!

రంగా:- (ముంగి సత్తెనైపు సోశవృష్టితో చూస్తాడు.)

ముంగ:- (రంగా రడ్డునైపు నిర్వకారవృష్టితో చూస్తాడు.)

(ఒకటిగాలి తిర్రావతి)

రంగా:- టే, ముంగి సత్తె!

ముంగ:- అక్కడ కేనా, వాళ్ళనావడాని కేనా?

రంగా:- అవును!

ముంగ:- నూరిజనులు మొంగిబాగో నీళ్లు చేదగూడదన్నమాట!

రంగా:- అదేమంటిది.

ముంగ:- రంగా రడ్డు! చిన్నప్పటి నుండి మనం ఒకకొన్నకరం

అగ్రం చేసుకున్నవారం! పద్మయ్యాక మన ఆచరణ

మొగ్గలు వేరయ్యాయి! నీవు కాంగ్రసు పేరూ, గాంధీ

పేరూ చెప్పి, ఎన్నెన్నో చేసినా, శాశిని గూడా నేను

సన్ను పినాడం పట్టెట్టెమూట గూడా అవలేదు. అయినా

సన్ను నీవు ద్వేషిస్తూ వచ్చావు అదెందుకో నీ అంత

రాత్రికుం తలుసు. నేడు నీ కొడుకే నీకు అడ్డు తగులు

మొన్నను! నీ ఆచరణ బూటక మని ప్రపంచానికి చాటు

మొన్నను. నుంపునీవ చేసుకుని, బిల్లితుట్టితో బయలు

దేరాడు. ఇప్పుడుది నీకు గారకు పోయినది నీకుండునది. మింగ లేనీ, వెలికివూయలేనీ పరిస్థితిలో వడ్డావు. నీయింటి ముందుగా యీనాడు జరిగే ఘర్షణను ఆపలేనీ స్థితిలో వడ్డావు. ఏపనికై తే నీకొడుకు నడుంగట్టి నీయింటిముంగి నాడు నిలిచాడో, ఆ పని నీవేనాడో చేసి వుండవలసింది నీవు నిజమైన సత్యా గ్రహిణి అయితే, గాంధీయుడవే అయితే, ఉపన్యాసాలలో ఒకటి చెప్పి, దానికే భిన్నంగా ఆచరించి వుండవు. బావిలో నీళ్ళు చేదనన్ను, అనిడానికి నీ రాజకీయాలడ్డొస్తున్నాయి. చేదుకో నిమ్మనడానికి నీ కులతత్వం అడ్డొస్తున్నది.

చూడు రంగారెడ్డి ! ఎన్నికలు నమోదుస్తున్నాయి ! నీవు మరలా టికెట్టుకోసం దరఖాస్తు పెట్టుకున్నావు. సెలెక్షన్ కమిటీ వెలగోట్టాలో నస్తున్నది. ఇటువంటి పనులు కొన్ని నీచేతులారా చెయ్యి. అది నీసంకల్పానికి బలాన్ని కూర్చుతుంది.

లే ! మన మిద్దరమూ ఏనాటికీ మిత్రులుమే ! అక్కడికి వెళ్ళి మనమే ఆపని చేయించాం.

[మంగపతి లేచి కుర్చీలో కూర్చుని వున్న రంగారెడ్డిని చెయ్యిపట్టి లేపుతాడు. మంగపతి ముందునడుస్తూ వుంటాడు. రంగారెడ్డి ఆలోచనగా ముగిసిన గోతులోని వెంట నడుస్తాడు]

(తెగ)

మూ ద వ రం గం

[కర్ణాటక రాష్ట్రము, మొగవల్లి, చామరపాడు వ్రాతబట్టి పంపిండుకూర్చి
[వాసుకునికూ పంపిండు, వల్లూరి సాధారణ దుస్తులతో బయలుదేరు
నుంది. కర్ణాటక రాష్ట్ర చలాచలన బోర్డు సెకెట్టి చార్జర్లు సులోచ
నాచేమంది పట్టి గూర్తుమూతి విగించి, కాస్త వగటుగా]

కర:- ఎక్కడికి ?

కల్యా:- (చకిత్తము నట్లుగా ఆగిపోతుంది)

కర:- తిరుగు వెనక్కి !

కల్యా:- అదేమిటి నాన్నా ?

కర:- నీ వికమీదట అక్కడికి వెళ్ళడానికి వీలేదు.

కల్యా:- అక్కడి కంటే ?

కర:- అక్కడికే ! ఆ మంగపతి యింటికి (నొప్పిగా అం
టాడు)

కల్యా:- ఏమొచ్చింది నాన్నా !

కర:- ఏమొచ్చిందా? మనకు సౌద్యకాల మొచ్చింది. లేక
పోతే మూల్యద్రులు, మూల్యద్రులూ ఏకమై మనల్నే
నేరు చేస్తారా ?

కల్యా:- నిన్నేస్తా నేరుచేశారు నాన్నా ?

కర:- కాదూ ! అది నేరు చేసేయడం కాదూ? నావొక్కడి
కోసమేనా నే నదంతా చేయడం ? ఈ సమాజకోసం
గానూ ? ఆరంగారెడ్డి నా కన్నీ పిథాలూ అండగా వుంటా

నని చెప్పి నేను నమంగట్ట నిల్చినాక-వాళ్ళందరికీ చెడ్డయినాక - ఆ మంగపతితో వచ్చి, ఆ మంగపతి మాట ప్రకారమే కానీ మంటాడా? పైగా నేనేనా అందరికీ చెడ్డ కావటం!

కల్యా:- నీవు గూడా వాళ్ళతో కలిసి పోగూడదా?

కర:- ఛా! నోర్మయ్! ఆ మాంసమాడిగల్లో నన్ను కలవ నుంటావా? కాస్త సూదిస్తే నట్టింట్లో వచ్చి కూర్చోయా?

కల్యా:- దూరారే అనుకో! చూచితే నీయిల్లు విరగబడి పోతుండా! గోడల కండ్ల సున్నమంతా నులినమై మసి పూసినట్టయి పోతుండా? వాళ్ళు అణగారినట్టిన చోటల్లా గుంటలు పడిపోతుండా?

కర:- (రోషపూరిత) నీ నోరు మూస్తావా లేదా? చాలా చెడ్డదై పోతూవుంటే నోరు! (లేచి) మాంసమాడిగలు యింట్లో కొస్తే పరవా లేదంటావా? వాళ్ళకు మనకూ సాటంటావా?

కల్యా:- (కాస్త ధిక్కరించినట్లుగా) వాళ్ళే మనకంటే నయం! మన కంటే ముందే అంతా ఒకటే అని గ్రహించారు. అదింకా గ్రహించకనే మనల్ను మనం దూరం చేసుకుంటున్నాం.

కర:- మధ్య, బాగా గ్రహించావు! చదువు కున్నావుగా! బాగా గ్రహించావు! గ్రహించావుగాబట్టి వాళ్ళిండ్ల వెంట పరుగుతున్నావు! వాళ్ళిండ్లలో తినకూ, త్రాగకూ

భప్తవేదవా! నిన్ను చదివించింది వచ్చింది వండ !

కల్యా:- అదే మీకు మాకు తేడా !

కర:- అది నిజమే ! ఆ తేడా మించేతులారా చేసుకొన్నదే
నీజోటి పథనల్ను చదివిస్తే మనకు తేడా లేకుండాపట్టా
పోతుంది ? అందుకే ఆడదాని కనలు చమపాద్దని మన
శాస్త్రాన్ని చెప్పింది!

కల్యా:- అంతేనా ? ఇంకా చాలా చెప్పాయిగా ! (హేళ
సగా నవ్వుతుంది)

కర:- (హాసంగా) మన శాస్త్రాలనే నవ్వుతావటే తప్పుడు
పీనుగా ! (పండ్లు కొరుకుతూ) శాస్త్రవిరుద్ధంగా ప్రవర్తి
స్తామనుకుంటున్నావా ? నిన్న నేను వచ్చేటప్పటికి మంగ
పాడి యింటి వాళ్ళందరి మధ్య కూర్చుని సరసా
లాడుతున్నావా ? తంతరి వివాహం అంటున్నావా ?
పూరంతా ఎకి తీగోల. నిరణంకూతురు మహేశ్వరావు
అబ్బ! ఎవడో ఆ మహేశ్వరావు? మనకూ వాడికిసంబంధం
యేమిట! కులాన్ని చెరచడానికి పుట్టావే తప్పుడుముండా?
కల్యా:- ఏమిట తప్పుడుమాటలు! ఎప్పుడూ పరనింద చేస్తా
నందుకు?

[రాజా, మనస్సుల హాసంతో ప్రవేశం]

రాజా:- ఆనోగే అంత అందంగా ప్రవేశిస్తాడు. కరణం
గతుక్కు- ముంటాడు. మహేశ్వ చల్లగా కల్యాణివైపు
నువ్వుడు! కల్యాణికి కంచపమసూ ఏదోకీ వెళ్ళిపోతుంది!

మరి యిద్దరు హరిజనులగుడూ లోపలికొస్తారు. రాజా ఒక చాపతీసి వాళ్ళకిచ్చి కూర్చోమంటాడు. అనిష్టంగా చాపతట్టు చూస్తాడు కరణం. కరణం తన గాభరాను అణచుకోడానికి ప్రయత్నిస్తూ వుండగా)

రాజా:- ఏమిటి చాలా ఘర్షణ పడుతున్నట్లున్నారు!

కర:- (పలకడు)

రాజా:- మీ వ్యవహారాలతో మా కెందుకుగాని మా వ్యవహారం కాస్తచూడు!

కర:- (చురచురా చూస్తాడు)

రాజా:- చూపుల్తో కాల్చేద్దా మనుకుంటున్నావా? ఆ శక్తి పుస్తకాల్లోనే వుండిపోయిందిలే!

మహే:- (మోచేల్తో రాజానుపొడిచి చూపుల్తో వారిస్తాడు)

రాజా:- (నవ్వుతూ) అరె! నువ్వుగూడా అటువంటి చూపులే అలవాటు చేసుకుంటున్నావే!

రాజా:- } ఇద్దరూ నవ్వుతారు.
మహే:- }

మల్లప్ప:- నా దరఖాస్తు సూడం డయ్యగాదూ!

సుబ్బన్న:- నాదిగూడా సూడం డయ్యగాదూ!

కర:- ఏమిటా చూచేది?

మల్లప్ప:- ఆ భూముల దరఖాస్తు.

సుబ్బన్న:- ఆ యిండ్ల దరఖాస్తు.

కర:- మీకు భూములు నిదానంగా వస్తాయిలే! యిండ్ల స్థలాలు మాత్రం పూరికి దక్షిణంగా ఆ గోరీల ప్రక్క-న

మీ మాంసమూడిల నీంతా యిచ్చేటట్లు సిఫార్సు చేస్తున్నాను.

మల్ల:- } మేం బతికుండంగానే గోరీలప్రక్కన యెందు
సుబ్బ:- } కేస్తారయ్యా! యీ వూళ్ళోనే మీపొరగున
పడి వుందాం అనిగదూ!

కర:-వారేయ్! యింత అన్యాయపు బుద్ధివుంటే మీరుబాగు పడరా! కాలం యెంతమారినా, యెంతమంది మిమ్ముల ప్రోత్సహించినా, ఇట్లాంటి అత్యాశలకూ, అన్యాయాలకూ దిగకండి. మీకు అభివృద్ధి వుండదు.

మల్ల:- (రాజాచెడ్డివై పుచూస్తూ) మా అబిరుద్ది కేంలేస్వామీ, యేదో సిఫార్సు చేయండి!

కర:-మీకే గాదురా! అది మాకుగూడా అభివృద్ధిగాదు.

రాజా:-మన పురాణాల్లో వ్రాసిందీగదూ! (హేళనగా నవ్వు తాడు)

కర:- నువ్వు చాలా దుడుగ్గా మాట్లాడుతున్నావు రాజా! నిన్నుగూడా అట్లాగే మాట్లాడావు! చిన్నా పెద్దా కాస్త వుండాలి.

రాజా:-అమాట అనవద్దంటే మళ్ళా అంటావేం? నీవు పెద్దవాడి నన్నమాట మరిచిపోయి మూడేండ్లయింది!

కర:-అయితే, నా పెద్దరిక మేమిటో చూపిస్తానుండు!

రాజా:-ఆగవయ్యా! నువ్వు చేసేదేమిటి? యీ అప్లి కేషన్లు సిఫార్సు చేయనంటావు గదూ? నువ్వేం చేస్తావో చేసుకో!

ఒక నెలలోగా ఇవన్నీ పట్టాలు తెప్పించి అన్ని-డెయింట్లు కట్టించకపోతే నీపేరు పెట్టెను.

కర:- తెప్పిస్తావా?

రాజ:- ముమ్మాటికీ! (నీలుగుతాడు)

కర:- నీవే తెప్పిస్తే నేను కరణం కామయ్య కొడుకునేగాదు! కానీ! (మీసంమీద చెయ్యి వేస్తాడు అయితే మీసం లుండవు)

రాజ:- మీసమే వుంటేనా?

కర:- (ఉడికిపోతాడు, పండ్లుకొరుకుతాడు)

మహే:- అదంతా యెందుకైతే కామయ్యగారూ మోపని కాస్తచూచి సంపించండి.

కర:- అట్లామాట్లాడుతూవుంటే యెట్లా అవుతాయండీ?

మహే:- దానికేంలేండి. త్వరగా ఆ అట్ల కేషన్లు పుండి.

కర:- ఏ అట్లి కేషన్లు?

మహే:- మల్ల మొదటికేవస్తే యెట్లా?

కర:- వాళ్ళుగూడా భూకామండు అయితే మనకు పనులు చేసేదెవరండీ?

మహే:- (కాస్తనుగ్గా) మనకు పనులు చేయడానికి వాళ్ళు పుట్టలేదుగాని, ఆ మాటలన్నీ చాలించి ముగించి ఆ అట్లి కేషన్లు చూడండి.

కర:- ఆ భూముల విషయమేదో సిఫార్సు చేస్తాను. ఇంట్లో సలాలు.....

రాజా:- ఏం, నీ భూముల్ని ఇస్తున్నట్లు మాట్లాడున్నావే!
 (వెళ్ళిపోతూ భూములన్నాడని చెప్పుచూవుంటి. నీళ్లుదరఖాస్తు
 పట్టుకున్నారు. పైగా నీ భూములిస్తున్నట్లు నొప్పి పడ
 తోనే.....)

కర:- చూడండి, చూడండి, అన్నక రావడం!

మహి:- ఉండ్రా రాజా!

కర:- (భూముల దరఖాస్తుల లాగి) ఇవిగోండి, చూడండి.

[నీళ్ళు అవి తిరగిస్తూవుండగా కరణం మరొకకట్ట పట్టు
 కొని లేచి యింట్లోకి పో బోతాడు! రాజా అతన్ని ఆపి ఆ
 కట్టలాగుతాడు]

రాజా:- (కట్టలాగికొని) ఇంట్లోనుంచి దరఖాస్తులా?

కర:- (నూరిన మళ్ళీ లాక్కోడనికి ప్రయత్నించి) అవును!
 షే, ఇట్టే!

రాజా:- (చిక్కకుండా పైకెత్తిపట్టి మహేష్ చేతికిచ్చి) ఇవి
 ముందు చూడవోయ్!

మహి:- (అవిచూస్తూ వుంటాడు. కరణం వాటిని లాక్కో
 డానికి ప్రయత్నిస్తాడు! మహేష్ వారిస్తూ) కాస్త ఆగండి
 కరణంగానూ! నీళ్ళు చమళ్ళమీదు చెయ్య నెయ్యవద్దు.

కర:- ఇది చొర్రస్వంగాదు?

మహి:- మేము నీకిది అపహరించడంలేదు. నిజం తెలుసు
 కోవాలని అన్నేస్తున్నాం.

(కరణం చూస్తూ నిలుచి వుంటాడు)

మహే:- రాజా! ఇవిగో, పూర్వోని ఖాళిస్థలాలకు మినాన్నా
రామయ్యనాయుడు ఇట్లాంటివాళ్ళు పెట్టిన దరఖాస్తులు.
పాపం! వాళ్ళకు పుండేతావు చాల్లేదు గాబోలు!

రాజా:- ఇవన్నీ కరణంగారు సిఫార్సు చేశారా పాపం!
వీళ్ళకెందుకో తెలుసా యీ స్థలాలు! ఒకాయన స్కూలు
కట్టిస్తాడట! ఇంకొకాయన గడ్డివాములు వేసుకుంటాడట!
మరొకాయనకు పశువు లిండ్లకోసమట! మరొకాయనకు
తన రెండోభార్య సంతానంకోసమట! మరొకాయనకు...

మహే:- ఒకరుగూడా గోరీకోసం అడగలేదా?

రాజా:- ఏటికి గోరీకట్టేస్తాను (పరపరా చించేస్తాడు)

కర:- (నిశ్చేష్టుడై చూస్తూవుంటాడు)

మహే:- (హరిజనుల యిండ్లదరఖాస్తులపైన వ్రాసిన అభ్యంతరాలను ఒకటొకటేచూస్తూ) భలే వ్రాశాడురా కరణంగారు!
ఆరోగ్యశాస్త్రం బాగా చదివినట్టున్నాడు.
ఒకదాంట్లో-సుబ్బాశాస్త్రీగారియింటికీరామయ్యనాయుడు
యింటికీ మధ్యన స్థలం యిరుక్కైనది. అక్కడ యిల్లు
కట్టితే ఆ రెండిండ్లవారికి గాలి వెలుతురూ వుండదు.
మరొకదాంట్లో:- ఇది ఒకప్పుడు బండ్లశాల! అందుచేత
గ్రామవాసులు అభ్యంతరం చెబుతున్నారు.

ఇంకొకటి:-ఇది శక్త్యాలయం ప్రక్కనవున్నది. జాతర
సమయాల్లో పగడేరపుబండ్లు తిరగడానికి ఎక్కువస్థలం

కావాలి. అందు చేత గ్రామస్థులు అభ్యంతరం చెబుతున్నారు. మరింకొకటి:- ఇది జాండ్రవాళ్ళది. వాళ్ళిప్పుడెవరూ లేక పోయినా, వాళ్ళ దాయాదులెవరైనా తర్వాతవచ్చి ఇది మాదీ అనవచ్చు. అందుచేత అభ్యంతరం వున్నది.

రాజా:- అపనోయ్ ఇక చాలు! ఇట్లా యీ! (అందుకొని కరణం వైపు తిరిగి) ఇవన్నీ కొట్టేసి అభ్యంతరం లేదని వ్రాయు.

కర:- నువ్వు నాకు ఆడే శిస్తావా?

మహే:- (రాజా చేతిలోని లాగి) (కరణాన్ని ప్రక్కకు లాగి) కూగోండి! మీరు కూగోండి! రాజా మాటలకేంగాని ఇవన్నీ కొట్టేసి అభ్యంతరం లేదని వ్రాసి సంతకం పెట్టండి.

కర:- అభ్యంతరాలుంటే ఎట్లా కొట్టేస్తేది!

మహే:- అవి మీ అభ్యంతరాలేనని ఎవరికి తెలీదూ? మీనూ, రెడ్డి, రామయ్యనాయుడూ, సుబ్బాశాస్త్రి, అంతేగదా? ఎందుకంటే మీరంతా మెదురీత యీదుతారు! నలుగురితో పాటూ, కాలంతో పాటూ పోవాలి మరి! ఊ, కొట్టేయండి, సిఫార్సు చేసి సంతకం పెట్టండి!

[కలంతీసి ఒక్కొక్క అప్లి కేషన్ పైనుండే అభ్యంతరాన్ని కొట్టేస్తాడు రాజా. దాన్ని మహేష్ అందిస్తూ వుండగా కరణం అభ్యంతరం లేదని వ్రాస్తూ సంతకాలు పెడతాడు. అంతా అయిపోయినాక దరఖాస్తుఫారాలు చేతపట్టుకొని మహేష్ లేస్తాడు. అందరూ లేచి తిరిగి చూడకుండా పోతారు. చిక్క మొగం వేసి కాళ్ళు పారజాపి కూర్చుంటాడు కరణం]

నా ల్ల ప రం గం

[రంగారెడ్డి యిట్లు, పోతుల రంగారెడ్డి, జన సభ్యులను విచారించి
పుంతురు.]

రంగా:- ఇదిగో చూశారూ ! అంతకు పిగ్గితే బాగుండదు.
మన హోదాకు తగినట్లుగావుండదు. అందు కేటా లోపం
రాకుండా చూడాలినుమండి ! పోరా ముగ్గుల ర్థ సమ
యంలోతక్కువడబ్బు తీసుకొచ్చి తర్వాతయిప్పుడు అంత
బాగుండదు. అంతా అయిన పెండ్లిపీటలమీదనుంచి లేచే
పని పెట్టవద్దు.

పె. మ:- అబ్బే ! అట్లా చెప్పినానే బరుగవుతుంది !

రంగా:-మీరు మంచిముసలూ ర్థంలోవచ్చిపడ్డారు. ముగ్గులారి
వారికీ మాకూ దగ్గరసంబంధం. మొన్ననచ్చి వాళ్ళు
మొత్తుకున్నారగదా ! పాపం, వాళ్ళు యాభైవేలవరకు
వేళ్ళారు. మరి అందుకుకో ఆ బీరం అగుటగాదు, అదే
గాదు ! మామిళ్ళవల్లి మాధనరెడ్డి చాలా పలుకుబడి
ఆ స్త్రీవున్నవాడులెండి ! మనిషిమీద మనిషిని నెలల
పర్యంతం పంపించాడు. పిల్లగూడా యేదో చదువుకున్న
దటగూడాను, అయితే మావాడు ససేమిరా అన్నాడు !

పె. మ:- అయితే మీవాడు మా సంబంధానికి సంబంధము
ఉందా ?

రంగా:- ఒప్పుకుంటాడులెండి. అసలు రహస్యం యేమిటంటే
మీ అమ్మాయిలో అందంగా ఉండే వుంది !

పె. మ:- మరి, అబ్బాయినిచ్చి వకసారి చూచుకోవ్వనండి.
ఒకసారి పిలిచి ఇప్పుడే అడుగుతారా ?

రంగా:- పిలిపిస్తానులెండి. మన హోదాకుతగినట్లు కాదు కావా
లంటాడేమో ! ముందుగా ఆ లాంఛనాలనూట ముగిం
చండి . తర్వాత అడగొచ్చు వాణ్ణి !

పె. మ:- ముందూ పిల్లవాణ్ణి ఊరి అననీయండి ! ఆపైన
చూచుకోవచ్చు అన్నీ !

రంగా:- అబ్బాయ్ ! రాజా ! హారేయ్ !

రాజా:- (లోపల్నుంచే) ఆఁ వస్తున్నా.

[ప్రవేశిస్తాడు]

రంగా:- (కొడుకునుచూచి సంతృప్తిగా) కూర్చోరా !

రాజా:- (అనిష్టంగా) యెందుకునాన్నా ?

రంగా:- ఒకసారి వీళ్ళపూరికట వెళ్ళొస్తావా ? (తృప్తిగా మంద
హాసం చేస్తూ) వెళ్ళిరా !

రాజా:- (చాలా అనిష్టంగా) ఎందుకు ?

రంగా:- తెలిసిగూడా ప్రశ్నించుకురా ?

రాజా:- తెలిసే అడుగుతున్నా యెందుకు అని !

రంగా:- తెలిస్తే ప్రశ్నించుకురా ?

రాజా:- అందుకే, అక్క-గోదనడానికి బదులు !

పె. మ:- (నోరు తెరుచుకొని చూస్తువుంటాడు)

రంగా:- అక్కడేదంతా అర్థం ?

రాజా:- అదే అర్థం !

రంగా:- ఏమిటోయ్ ఆ వెటకారపుజవాబు ?

రాజా:- వికటంగా గ్రహిస్తే వెటకారంగానే వుంటుంది.

రంగా:- ఇంతకూ నీకేం దెలిసినట్టు ?

రాజా:- కొంత తెలుసును గనుకనే !

రంగా:- తెలివిగాదురా తెలివిలేనివాడా ! వివాహవిషయం !

రాజా:- విన్నాను.

రంగా:- అయితే యింతవరకూ జరిగిందంతా విన్నావన్న మాట ?

రాజా:- అవసరమైనంతవరకూ !

రంగా:- నీ కక్కర్లేదేమిటో కాస్త చెబుదూ, చూద్దాం.

రాజా:- అదే ! మీరు భావించేదే !

రంగా:- అదేమిటా ? కట్నమా, అసలువివాహమా ?

రాజా:- అదే ! కట్నంతోడి వివాహం !

రంగా:- (కోపంతో పండ్లుబిగించి) హోరిపెరివాడా ! పున్న వాళ్లు మోజుపడి యిస్తూవుంటే పుచ్చుకోడాని కేమి తప్పురా ?

రాజా:- “మోజుపడి” అన్నది మీబోటివారి వంచన పదం గాబట్టి ?

రంగా:- ఇందులో తప్పేమిటో కాస్త చెబుదూ ? పిల్లకు యేమీ యివ్వకుండా పూరికినే అత్తవారింటి కంపుతా

రత్రా? మోక్షమునకి విల్లకోసం వాళ్లే యిచ్చేటప్పుడు అభ్యంతర మెందుకుండా? అంటు!

రాజా:- అట్లా జరగడంలేదు.

రంగా:- మరింకెట్లా జరుగుతున్నాదంటావ్!

రాజా:- ఆడపిల్లల గలవాళ్లను నొప్పించి ఒప్పించటం! పిల్లకు పెండ్లికాదేమో అన్న భయంచేత వాళ్ళు ఒప్పుకోడం! ఇదీ, జరుగుతున్నదీనాడు! పైకి దీన్ని మోజాకో యిస్తున్నారని చెప్పడం-శౌచార్యంగా ప్రవర్తిస్తున్నట్లు కనబడడం.....

రంగా:- (అడ్డొచ్చి) ఏమిటా సీవుపన్యాసం!

రాజా:- నా ఉపన్యాసమా? విను! గంటసేపట్నుంచీ వింటున్నాను మీ సంభాషణ. ఇటువంటి సంభాషణలే నీ పెండ్లిలోనో చేస్తూవుంటే విన్నాను. ఎంతోకరుగ్గా, నిర్మోహమూటంగా మూట్లాడుతూవుంటే విన్నాను. నీ ఆశను తీర్చే వ్యతిరేక ఎంతోమంది నిరాశతో వెళ్ళిపోతూవుంటే చూశాను. ఈకోజు తేగవేసి చెబుతున్నాను. ఇది నిన్ను వ్యతిరేకించి మూట్లాడడంగాను ఈపంథానే వ్యతిరేకిస్తున్నాను. ఈ వివాహసంస్థనే వ్యతిరేకిస్తున్నాను. ఎవరో, కష్టపడి, కష్టగర్భితం, సగపాదించుకొన్న డబ్బును, హక్కున్నట్లుగా నాదించి అక్రమంగా లాక్కోడం దురన్యాయంగాదూ? మీ ఆశలను, మీ పిసినారితనాన్నీ పిల్లవాళ్ళపై అంటగట్టడం ముష్టిగాదూ? ఆడుపిల్లల

గలవాళ్ళ వేధించి వేధించి-బదులించి బదులించి-కడపటిక కన్నీళ్ళపర్యంతం తెప్పించి-మీ అభిప్రాయానికి లొంగ దీసుకోడం దుర్మార్గంగాదూ? నే నెన్నిసార్లు చప్పను నాకు కట్నం అక్కలేదని?

రంగా:- కట్నం తీసుకొమ్మని నన్ను బలవంత పెట్టడం దెవత్రా? కట్నంలేకుండానే చేసుకో!

రాజా:- కాదు! కట్నం తీసుకోకపోవడానికి కారణంగాడూ వున్నది. అసలీ కట్నం లెందు కొచ్చాయో ఆ మూల కారణం పైన దెబ్బకొట్టాలి. దీని కంటా కారణం మన కులాలు. ఈ లాక్షాపదకొండు కులాలూ చదువుకున్న సాథేటీస్ మంది కోసం చదువు కున్నటువంటి, చదువు కోవటావంటి, పిల్లలు, అదేమలలో చేసుకోవాలి గాబట్టి పోటీ చేస్తున్నారు. ఆ పోటీ-విద్యాధికుల మని గర్వించే యీ అజ్ఞానులకు ఆహార ప్రాయమైంది.

రంగా:- ఉన్నవాళ్ళ నుండి లేనివాళ్ళు యీ రూపాన్నయినా లాగడం సామ్యవాద సిద్ధాంతానికి ప్రాతిపదిక కావత్రా?

రాజా:- (అనన్యాయం కుంటుంది) అసలీమాట నీనోటిగుండా రావలసిందిగాదు నాన్నా! లేనివాడికి కట్నంలిస్తున్నారా? అదీ పోనీ, వున్నవాళ్ళ దగ్గర్నుంచే కట్నాలు లాగు తున్నారా? అదీ గాదే-వుందనుకొని అందరినీ గుడిపిస్తు న్నారు. పిల్ల కెట్లాగయినా పెండ్లిచేసి బాధ్యతారహితులం కావాలని ఎంతెంతగా అప్పులు పాలవుతున్నానో, తెలి

యం దవరికి? ఆ అప్పులకు. ఉన్న ఆ స్థితేగనమ్మబీదలై
కడకు బిచ్చగాళ్ళుగా మార్తారేమో గాని సామ్యవాదం
మాత్రం రాదు. వివాహ మార్గాన సామ్యవాదం రావా
లంటే, కట్నాల పేరిట ఇతరలను బీదల చేయకుండా పర
స్పరలలో సంక్షోభం ఉండటమే !

రంగా:- (సంచలించి వట్లగ) మళ్ళీ ఆ విషయమే జ్ఞాపకం
చేస్తున్నావు ! ఈ విషయం నాకు జ్ఞాపకానికి లేవద్దని
ఏనాచో చెప్పాను.

రాజా:- కావచ్చు ! నేను గూడా యేనాచో నిర్ధారించు
కున్నాను.

రంగా:- (కోపంగా) ఆ విషయాన్ని ?

రాజా:- కులంలో చేసుకోడం లేదూ అని !

రంగా:- ఆ మాలవాన్ని చేసుకొంటావా ?

రాజా:- ఎవరు మాలది !

రంగా:- మంగపతి పంచినంత మాత్రాన మాలది గాకుండా
పోతుందా ? ఆ మంగపతి యిల్లాంతా మాలవాతావర
ణం ! అందుకే ఆ యింట్లో మంచి నీళ్ళు ముట్టాలన్నా
భయం !

రాజా:- ఏం, మూలలు తాకటే నీళ్ళు చేడకే పోతాయా ?
జంతులు తవ్వే టప్పుడు నులీలంతా వాళ్ళుగారా ?

రంగా:- నోర్ద్యయ్ ! మాటకు మాటందిస్తున్నావ్. ఆయంగ
పతి సలహాలు విని నాకే ప్రోహం చెయ్యడానికి పూను

కుంటున్నావు! నాపైను దుష్టుచూరి... చేస్తున్నావు!
నాపైకి మాటామాదిగల్గు తోలుతున్నావు! నాకు
పోటీగా యం, యల్, యే, గా నిలుస్తానని ప్రచారం
చేస్తున్నావు! (మీదిమీదికి వస్తాడు)

[బైట నుండి “ఆ, లోపలున్నార పదండి” అని
వినిపిస్తుంది]

(రంగారెడ్డి వరండాలోకి వచ్చిచూచి కాస్త గాభరాగా)
రంగా:- రండి, రండి! (హాలుకు ప్రక్క-గదిలోకి పోయి
మందూ వచ్చిన పెద్దమనుష్యునితో) యమించండి. ఇప్పుడే
వస్తాను. (లోపలి హాల్లోకి వెళ్తాడు)

రాజా:- (చీదరింపుగా) ఇదివరక వ్యాపారం!

(రంగంలో)

పె. మ:- (రాజానుద్దేశించి) నీవు హాస్కిన దోపే జాగుంది
నాయనా? చూస్తున్నావుగా ఇదెంత పాడు వ్యాపారంగా
పరిణమించిందో! ఈరోగానికి నీవన్నదే చక్కని మం
దుగా కనిపిస్తూన్నది! అయితే పాత పద్ధతుల వదలుకో
లేక...

రాజా:- ఆ భావమే వదలా లంటున్నాను. ఏదయినా మనం
అనుకోనే భావంపైన ఆధారపడి వున్నదండీ! అసలే విప్ల
వం తలదండ్రుల్లో రావాలి. అప్పుడే యిదిసులభమూతుంది

పె. మ:- అదిరావడం కష్టం! ఎవల్లో తెచ్చి వాడికి పిల్ల
నివ్వాలంటే...

రాజా:- (అట్లాచి) అజేభావం అంటే! కులం అన్నది వంట బట్టి పోయినపుడు, ఆ వ్యక్తిని మీకులమే అనుకోండి! ఏమీ సంబంధంలేకున్నా-ఆ పేరుచూచి-మమ్ముల నెట్లా గయితే మీకులం అనుకుంటున్నరో-వాడి విషయంలోనూ అట్లాగే అనుకోండి, మీక్కా-వలసింది ఆపేరేగా!

పె. మ:- పేరేమిటి నాయనా? బాంధవ్యం గదా కావలసింది?

రాజా:- మేం మీతో బాంధవ్యం ఏనాడూ చేయలేదుగా!

పె. మ:- ఇటీవల చెయ్యకపోయినా పూర్వ మెప్పుడో చేసి వుంటారు.

రాజా:- అట్లా అయితే పూర్వంలా ఒకటే! పరస్పరం వియ్యమందుకొని వుంటారు. అట్లాఅయితే ఇప్పుడుగూడా అంతా ఒకటే అయిపోతాం. అన్ని కులాల వారి పూర్వం ఒక తెగవారై వుండి తిరాలి.

పె. మ:- (చేసంజ్ఞ చేస్తూ ఆపుతున్నట్లుగా) ఉండండి! ఉండండి!

[లోపల్నుండి మాటలు విసవస్తూంటాయి. వీళ్లు విసడానికి ఉద్యోగిలువుతారు]

(నేపథ్యంలో)

రంగా:-(గొంత తగ్గించి) రెండవ వ్యక్తితో ఒప్పుకోడంకీ, నూపావోప్పుకోడు! అంతకు పై నేనెవ్వరయినా?

రెం. వ్య:- అదేమిటండీ ? పట్టుమని పదిరోజులన్నా గాలేదు
అవుడే పదివే లెక్కించేశారే !

రంగా:- నేనెక్కించినదే ముందండీ ?

రెం. వ్య:- మొన్ననే గదండి నలభైవేలకు తగ్గనన్నారు !

రంగా:- (గొంతు బాగా తగ్గించిబిగబట్టి) చూడవేలుయిపుడే
యిస్తామంటూ వచ్చిన పెద్దమనిషి అడుగో అక్కడే
వున్నాడు. దానికి గూడా మావాడొప్పుకో లేదు. కాదు
గూడా కావాలంటున్నాడు. చూశారూ, మీరు పైన
పదివేలన్నా అనందే!.....

(రంగంలో)

రాజా:- (మొగం చిట్టించుకుంటూ స్వాధ్యాయంలో పోత అను
భవిస్తూ వుంటాడు)

పె. మ:- చూశావా నాయనా మీనాన్న ఆశీషా, అబద్ధా
లుగూ... ..

రాజా:- (వారిస్తూ) ఆయన తప్పుకంటే మీలాప్పే పెద్దది.

పె. మ:- అంటే ?

రాజా:- పిల్లలకని, పెంచి, వాళ్ళకు ఏ కోశానా విద్యా
స్వేచ్ఛలు లేకుండాచేసి, ఆ స్తిపై హక్కు లేకుండాచేసి,
వాళ్ళ నివాహ బాధ్యత నెత్తిపై వేసుకొని, అర్థం పర్థంలేని
కులాల్ను పట్టుకొని కూర్చోని, వరుని తలిదండ్రుల్ను
లోభ పెడుతున్నారు. అర్థంలేని గిరిగీచుకొని గుడుగుడు
గుంచం అంటున్నారు. ఆ గిరి చాటితే యెంతమంది వరు
శ్యయినా ఏమీ యివ్వనక్కర్లేకుండా పోరుకుతారు.

పె. మ:- కావచ్చు, కాని.....

రాజా:- కానీ యేమిటి? కానీ అంటే-పిల్లలకు పెండ్లిండ్లు కాకనూ పోవచ్చు. మీ మనుస్మృతిలో చెప్పినట్లు వాళ్ళు రుతు రక్తాన్ని త్రాగినంత దోషం తలదండ్రులకు చుట్టుకోనూ వచ్చు. ఎన్నాళ్ళకూ పెండ్లిండ్లు కాక వాళ్ళు పెడదారి పోకా-వచ్చు-పూణహత్యలూ, శిశుహత్యలూ జరగనూవచ్చు-మీ కులాలుమాత్రం యేమీ చెడకుండా వుండనూవచ్చు.

పె. మ:- (ప్రసన్నంగా చూస్తూ కూర్చుంటాడు)
(మల్ల మాటలు వినవస్తాయి నేపథ్యంలో నుంచి)

(నేపథ్యం)

రంగా:- ఆమాట చెప్పండి వాళ్ళతో. వాళ్ళనుబంధం దివ్య మైందని మళ్ళా చెబుతున్నాను. అయితే చూస్తున్నా రుగా ఆ పెద్దమనిషిని. ఆయన బేరంకంటే మీ బేరం కాస్త హెచ్చుగా పలికేసేనీ బాగుంటుందిగదండీ! ఈమాట గట్టిగా చెప్పండి. వాళ్ళు అగవై వేలిస్తే మీపి ఆరువందలనుకోండి.

రెం. వ్య:-అబ్బే! నాడబ్బు క'తందుకండీ? మీరూ మీరూ సమాధానపడి కార్యంకాస్తా కావాలిగాని! వాళ్లేమో ముప్పయివేలకే బేరమాడి, కాదంటే, సల్ఫై వేలకు దమ్మిడీ మీచ వద్దన్నారు. మళ్ళా యేం చెబుతారో చూస్తాను.

రంగా:- అగిను... మున్నాళ్ళెళ్ళో పోలిపోవాలి.

రెం. వ్య:- మరింగ్ నెలవా?

రంగా:- మంచిదండీ! చూడండీ! మూడో నాటికల్లా ఏ విషయమూ తేలిపోవాలి. ఆ నాటికల్లా మీ నుండి జాబుగానీ లేక స్వయంగా మీరన్నా రావడంగానీ జగ్గాలి.

రెం. వ్య:- చిత్తం! చిత్తం! (బయటి కెళ్ళిపోతాడు)

(రంగంలో)

(రంగారెడ్డి మళ్ళా గదిలోకివచ్చి పెద్దమనిషివైపు చూచి చిరునవ్వు నవ్వుతాడు)

పె. మ:- ఆవచ్చినాయనది ఏవ్వారండీ?

రంగా:- దగ్గరెలెండి! అరవైవేల రూపాయలకు ఖరారు చేసుకొని పోతున్నాడు.

పె. మ:- (వ్యంగ్యంగా) ఖరారయిందండీ?

రంగా:- ఆఁ ఆఁ అవును! అయితే నేను ఒప్పుకో లేదులెండి! తొందరపడితే.....

పె. మ:-అయితే నామాటం చేశాడు?

రంగా:- చెబుతున్నా గదండీ. ఇక మాట్లాడవలసింది మీరేగ్గా!

పె. మ:- (నోరు తెరచి) నేనా?

(తెర)

—

(ఎన్నికల ప్రచారం)

[మంగవతి యిల్లు. మేనల్లుడ హాల్లో మంగవతి, మహేష్, కూర్చోని వుంటారు. సమయం ఉదయం 8 గంటలు]

మంగ:- రాత్రి బాగా విశ్రాంతి తీసుకున్నావట్రా ?

మహే:- కొట్టిపడవేసినట్లు నిద్రపోయానునాన్నా ! పక్షం దినాలు అన్నమూ, నీళ్ళూ, నిద్రా, విశ్రాంతి, ఏమీ లేకుండా తిరిగామనుకో !

మంగ:- ఎట్లావుంది ?

మహే:- ఓహో! భలే వుందిలే! ఎక్కడికెళ్ళినా ప్రోత్సాహమే!

మంగ:- కొండయ్య, నాగేశ్వరావు, నరసింహం, రామకృష్ణ రామిరెడ్డి నీళ్ళందరూ నాజాబులు చేరాయని చెప్పారా ?

మహే:- చెప్పారు. వాళ్ళంతా యేమంటారో తెలుసా ? ఈ దఫా సెలెక్షన్ కమిటీ అన్యాయంచేసిందట ! రంగారెడ్డిని కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగా తీసుకోడం తమ కెవరికీ యిష్టం లేనట్లు చెప్పారు. రాజాను అందరూ సపోర్టుచేస్తారట ! ఇప్పటికైనా వాళ్ళు తమపోరపాలును గ్రహించి, రాజాకు టిక్కెటివ్వకపోతే స్వతంత్ర అభ్యర్థిగానైనా పోటీచెయ్యమన్నారు.

మంగ:- వాళ్ళందరూ యేకగ్రీవంగా కోరగూడదటనా ?

మహే:- కోరకేం? కాంగ్రెసు ప్రపంచమును, సృజితరీతి తంతులు పంపారట. రాజాను కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగా నిలబెట్టితే యీ తాముకాలో కాంగ్రెసు గలుస్తుంది అని.

మంగ:- కమ్యూనిస్టు లేమంటున్నారు?

మహే:- వాళ్ళకూ మాకూ భిన్నం లేదుగా! రంగారెడ్డి నిలిస్తే వాళ్ళకు మా సపోర్టు కావాలట! లేదా రాజాగానీ, నేనుగానీ నిలిస్తే వాళ్ళ అభ్యర్థిని ఉపసంహరించుకుని మాకు సపోర్టు ఇస్తారట?

మంగ:- (మందహాసం చేస్తూ) బాగుంది. రాజా యేమంటున్నాడు?

మహే:- చాలాపట్టుదలగా వున్నాడు. ఏ మోక్షోపాయాలో చూచినా వాళ్ళనాన్నను ఏమర్థించడమే! ఎంతగా ఏమర్థించేవాడనాన్నా! ఒక్కొక్కతప్పే బయట పెడుతూ వుంటే, నా కాశ్చర్యం వేసేది.

మంగ:- రెండేండ్లు తీవ్రకృషి చేశాడుగా! అలాంటి యీ ప్రాంతంలో అంతా చాలా యిష్టంచూపుతారు.

మహే:- ఎట్లాచేప్పేవాడనుకున్నావ్? రెండేండ్లక్రితం జరిగిన పెద్దఖానీ చేయించినవాళ్ళలో రంగారెడ్డి నొకడట! ఇటీవల జరిగిన టిమ్మి కేసులో ఆయన ప్రమేయం వున్నదట! పర్మిట్లమ్మకొన్నాడట! హరిజనులు చేసుకుంటూ వుండిన భూములన్నీ పట్టాలుప్రాయించుకున్నాడట! రాజకీయ బుద్ధితోడుగా మంచిభూమి చాలా కొట్టిశాడట!

గాంధీజీరు చెప్పకొని బతుకుతున్నాడట! అంతా బూటక వేషమట! అటువంటి కులవాది మరింకొకడు లేడట! అటువంటి హరిజన శ్రోహి మరింకొకడు లేడట! ఇట్లాంటి వన్నీ ఎన్నో సోదాహరణంగా చెప్పేవాడు.

మంగ:- రంగారెడ్డి యేమనేవాడు?

మ ప:- ఆయన ముందూ వెళ్ళి లెక్కెరుకొట్టేవాడు. వోట్ల మృగి ప్రార్థించి వెళ్ళేవాడు! ప్రజలు ఏమేమో ప్రశ్నలు వేసేవారు జవాబులు చెప్పి చెప్పక కార్లొక్కొక్క తుద్రు మసి పారిపోయేవాడు. ఆతర్వాత మేం వెళ్ళేవారం. మా మీటింగులు దేవసభలనుకో! ఉత్సాహం, ప్రోత్సాహం- ఆహ్లాదం, ఆనందం - ఓలలాడుతూవుండేవనుకో!

మంగ:- రంగారెడ్డిని విమర్శించడమేనా?

మ ప:- అబ్బే! ప్రత్యర్థి విమర్శనకొంచెమే! మనసామర్థ్యాన్ని గూర్చి చెప్పకోకపోతే యెట్లా? రాజా యేమో ప్రత్యర్థిని విమర్శించి, కాంగ్రెసులో ఏవిధంగా దొంగలూ, భూస్వాములూ ప్రవేశించారో, అట్టివారిని తొలగించి యువకులంతా దాన్ని యెట్లా సంస్కరించుకోవాలో చెప్పే వాడు. తర్వాత నేను - (అంటూ ఉండగా రాజా ప్రవేశం)

రాజా:- ఓహో! మహాగొప్పగా చెప్పేవాడులండి! అది వినడానికి నాకే సిగ్గేదేది! ఎన్ని చోట్లని వినను నన్ను గురించి నమాటలు! నేనేమో పొడిచేశానట! బ్రహ్మగ్న

దాన్ని పడుకున్నావ్వా! నేనే (అనుచు, అనుచు, యె, అయితే బ్రహ్మాండాన్నంతా చాపచుట్టగాచుట్టి పొగ్గించి వేస్తానట! చూడండి! హరిజనులు, అణగద్రొక్కబడిన జాతులు? ఉత్సాహంతో యిచ్చే ప్రోత్సాహాన్ని చూస్తే, మావొళ్లు గగుర్పాడిచేది! ఉప్పొంగిపోయేది!

మంగ:- బాగుంది! నీ అభ్యర్థితాన్ని సమర్థిస్తూ అందర్నీ తెలిగ్రాములు పంపుమని నేను చాలామందికి వ్రాశాను. మీరు ప్రతి మీటింగుల్లోనూ చెప్పలేదా?

రాజ:- చెప్పకేం? అనన్నీ పోబట్టే ఈ నాడీపత్రం! (జేబులో చెయ్యిపెట్టి బైటికి లాగుతాడు)

మంగ:- (ఉత్సాహంతో) ఏమిటి? ఏదీ!

మహే:- (హాగొంతుగా రాజాచేతిలోది లాగి తండ్రిదగ్గరగా జరిగి చూపిస్తూ ఆనందం గొంతునొక్కినట్లుకాగా) చూడు నాన్నా! రంగారెడ్డికాదట కాంగ్రెసు అభ్యర్థి! రాజా అట!

మంగ:- (ఆనందంతో) సెహ-బాస్!

మహే:- వెరీగుడ్!

మంగ:- రాజా! మనవూళ్ళో కట్టిపెట్టన్న హరిజనుల యిండ్లు గూడా రెండువారాల్లో పూర్తవుతాయిగా! వాటి ప్రారంభోత్సవం కలెక్టరుచేత చేయిద్దాం. మీరు గేపువెళ్ళి నపుడు కలెక్టరు కావార్తచెప్పి ఆహ్వానించండి.

రాజ:-చాలా బాగుంది,

మహే:- ఒకేసారి అభినందనసభగూడా.

రాజా:-అవున్లేవోయ్! (నవ్వును)

మహే:- (ఉత్సాహంగా నవ్వుతాడు)

రాజా:- రావోయ్! తక్షణం మిత్రవర్గానికంతా వ్రాసేద్దాం.
(పోబోతారు)

[నాకరు ప్రవేశించి]

నాకరు:- అయ్యా! రెడ్డిస్తావుండాడయ్యా!

రాజా } ఒకగొంకరు చూచుకుంటారు.
మహే }

మంగ:- రమ్మను.

[రంగారెడ్డి ప్రవేశం]

రంగా:- మంగపతీ! ఇనన్నీ నీవే చేయిస్తున్నావు!

మంగ:- కూర్చో రంగారెడ్డి! కూర్చోని మాట్లాడు!

రంగా:- (తనకు వచ్చిన వృత్తరం చేతికిచ్చి) ఇంతకంటే అవ
మానం వేరేవుంటుందా?

మంగ:- ఇందులో యేముంది?

రంగా:- తెలిసిగూడా అట్లా అంటావేం మంగపతీ?

మంగ:- నీకు బదులు నీకొడుక్కే అభ్యర్థిత్వంవచ్చింది ఇంకే?

రాజా } (ఇద్దరూ వెళ్ళిపోడానికి ప్రయత్నిస్తారు)
మహే }

రంగా:- ఆగరా!

రాజా:- మళ్ళావస్తా! పనుంది !

రంగా:- పిరికిపందా! పరోక్షంలో అయితే ప్రగల్భాలు కొడతావుగదూ ?

రాజా:- ప్రత్యక్షంగా అయితే భయనూ ?

రంగా:- భయం లేకపోతే పారిపోతున్నా వెంటపకు ?

రాజా:- నీతో ఘర్షణ రాగూడదని !

రంగా:- తెచ్చిపెట్టి మళ్ళా రాగూడదంటు !

రాజా:- రెచ్చగొడుతున్నది సీవేగా !

రంగా:- (ఉడికిపోతూ) నేను రెచ్చగొడుతున్నానా ? కులభ్రష్ట నేధవా ! వంశి మానమర్యాదగూ, పేరు ప్రతిష్ఠలూ తూర్పారబట్టేస్తావా ? నన్ను పరులయెదుట సింధిస్తే, నిన్ను నిందించుకొన్నట్లుగామా ?

రాజా:- నీవు చేసిన తప్పులకు నేను ఉత్తరాధికారిని ఎట్లా అవుతాను !

రంగా:- నేను తప్పులు చేశానట్రా, ముష్టి నేధవా? ఉయారా తిరిగి మనవంశ ప్రతిష్ఠను తూర్పారబడతావా? గేపటినుండి నేను తలెత్తుకొని ఎట్లా తిరగగలను పదిమందిలో! భగవంతుడా! (తల పట్టుకుంటాడు)

మంగ:- (వాళ్ళను వెళ్ళమని పైగచేసి) రంగారెడ్డి!

(రాజా మహేష్లు నిష్క్రమిస్తారు)

రంగా:- అవమానం! అవమానం! కొడుకు, తండ్రిపైన దుష్ప్రచారం! నాగ్రిడినచ్చిన అభ్యర్థి త్యాన్ని బలపరతంగా

కొడుకు లాక్కోడం ! ఇంతకంటే అవమానం మరొక
టుందా?

మంగ:-రంగారెడ్డి !

రంగా:- (ఇంకా ఆలోచనాదృష్టితో చూస్తూ) నువ్వు
నాపైన పగ తీర్చుకుంటున్నావు మంగపతీ!

మంగ:-మనకుపగ ఎప్పటినుండి రంగారెడ్డి ? ఏమిటామాటలు!

రంగా:- (తీబులుపైన తలపెట్టి పడుకొని తల ఇటూ అటూ
ఆడిస్తూ) ఈ అవమానంకంటే చావుమేలు!

మంగ:- (వీపుపై తట్టి) రంగారెడ్డి ! లే! ఇందులో నీవు బాధ
పడ వలసిం దేమీలేదుపద! నిన్నన్నది ఎవరో పరాయి
వాడు గాదుగా? నీ కొడుకే! నీకుబడులు నిలుస్తున్నది
ఎవరో పరాయివాడు గాదుగా! నీ కొడుకే! నీ వింకా
హుషారుగా నీ కొడుకును దీవించిపంపు ! అంతేగాని
యీ విధంగా దూషించి పసి మనస్సును నొప్పిస్తావా?
వాళ్ళ అభివృద్ధికొర ఆశీర్వాదంచవలసిన వారంగదా మనం!
చూడు రంగారెడ్డి! మనకాలం చెల్లిపోయింది ! ఇక ముం
దుకు రావలసిందీ, అనుభవించవలసిందీ వాళ్లు! ఒక్కసారి
పిల్లవాడి భావికోరి, మనసులో ఆశీర్వాదించు. లే! కాస్త
కాళ్ళూ మొగమూ కడుక్కో! ఒరేయ్! నీళ్ళుతేరా!

(తె ర)

ఆ ర ణ ర ం గ ం

(అభినందన పథ)

[వేదిక చక్కగా అలంకరింపబడి నుంటుంది. మామిడితోరణాలు కట్టబడి నుంటాయి. రంభా స్తంభాలు కట్టబడి నుంటాయి. కొన్ని కుర్చీలు బెంచీలుగూడా అమర్చబడి ఉంటాయి. మధ్యలో కలెక్టరు కూర్చోని నుంటాడు. తన ఎడమచేతివైపున అధ్యక్షుడు మంగవతి, తర్వాత రాజా, శర్వాత్ మహాలక్ష్మి కూర్చోని నుంటారు. శర్వాత్ మహేష్, ప్రక్కన : అబ్బడి, శర్వాత్ శారదా బిల్లా ప్రముఖులు కొంత మంది కూర్చోని నుంటారు. కలెక్టరు కుడివైపున రంగారెడ్డి, తర్వాత కరణం, మరికొంత మంది ప్రముఖులు కూర్చోని నుంటారు. ముందు వైపు క్రిందకూర్చున్న ప్రేక్షకులలో నవద్దులూ అవద్దులూ ఏకనద్దులవలె కూర్చోని నుంటారు. భూముల యొక్క, ఇండ్ల స్థలాల యొక్క పట్టాలు కలెక్టరు స్వయంగా ఇచ్చేసినాడ]

మంగ:- హరిజనులకు పట్టాలు స్వయంగా కలెక్టరు యివ్వడం ఎంతో ఆనందంగావుంది ! హరిజనులచేత సూతన గృహ ప్రవేశం గూడా స్వయంగా చేయించడం ముదావహం.

ఆర్థికంగానూ సామాజికంగానూ మనపై దెబ్బకొట్టింది నర్లధర్మం ! ఈనర్లధర్మం సమూలంగా అంతరిస్తేగాని ప్రజాస్వామ్యము, సమత్వమూరావు ! అవి వస్తేగాని ఇప్పుడు ఆర్థికంగా, సామాజికంగా, సామాజికంగావుండే వ్యత్యాసాలు పోవు ! ఈ వ్యత్యాసాలు అంతరించాలంటే భూస్వాముల దగ్గరుండే అధికభూములనన్నిటినిలాగి భూములులేని హరిజనులకూ తదితరులకూ యివ్వాలి, ఒకడికి బొత్తిగాలేకుండా పుండటం, మరొకడికి నూళ్లు

వేలకొలది యొకరాటుండడం కేవలం సురన్యాయం. తక్షణం భూసంస్కరణలకు ప్రభుత్వం చిత్తశుద్ధితో ప్రయత్నించాలి. భూసంస్కరణలు తక్షణం వస్తేనేగాని దారిద్ర్యం, అజ్ఞానం, అస్పృశ్యత అడుగంటవు. (కాస్త ఆగి) హరిజనులకు ఇండ్లస్థలాలంటూ ఊరికవతలనే యిస్తున్నారు. దానివల్ల ప్రయోజనంలేదు. హరి జనుల యిండ్లు మనయిండ్ల ప్రక్కన వుండాలి. అప్పుడువాళ్ళు మనమూ నిత్యమూయరుగుపొరుగునవుండిపొరపొచ్చాలు విస్తరిస్తాము. అట్లాఅయితేగాని యీ అస్పృశ్యతాభావం అణగారిపోదు.

(ఒక కాగితాన్ని కలెక్టరు చేతికిచ్చి) తర్వాత కార్యక్రమాన్ని కలెక్టరుగాడు జరుపుతాడు (అని కూర్చుంటాడు)
[కలెక్టరు లేస్తాడు! కాగితం చూస్తూ ఆశ్చర్యానం దాలు కనబరుస్తాడు]

[మంగపతి సంజ్ఞ ననుసరించి నొకరు నాలుగు పూల మాలలు తెస్తాడు. మేళగాండు మేళం వాయిస్తాడు]
కలెక్టరు:- (నిశ్చబ్దంగా వుండండంటూ సంజ్ఞ చేస్తాడు! మేళాలు అగిపోతాయి)

ఈ దినం నా జన్మకు సుదినం! మంగపతిగాడు నా కీ అవకాశం యిచ్చినందుకు నా జన్మ ధన్యమైంది.

ఈ నాడు నా చేతులద్వారా రెండు దివ్యవివాహాలు చేస్తున్నాను. మన సంఘం అనే వృక్షానికి వర్ణధర్మం అనేది

వేడుపుదును. ఆరిక అసమత్వం అనేది వేడుపుదును. సీతని సమూలంగా నాశనం చేయాలంటే కులాంతర వివాహాల్లే విధు గుడు. దీనివల్ల కులద్వేషం అంతరిస్తుంది. ప్రత్యేకత సహా పంచలై పోతుంది. హెచ్చు తక్కువలు బాగాగారి పోతాయి. సమానత్వం సిద్ధిస్తుంది. ప్రేమాదరితము వ్యాప్తి పొందు తాయి.

కులాంతర వివాహాలవల్ల కన్యలును కోరిక నరుడు సిద్ధిస్తారు. కట్నాలపేర అంతరిస్తుంది.

సంసారాలు సాఫీగా సాగిపోతాయి.

అందరు తలిదండ్రులూ యిక మిదల తమకు తెలిసిన కుటుంబ సంఘం సుఖంగా సాగిపోతుంది. ఒక ఘోరముదరి ఒక స్త్రీ గావాలి. ఆ స్త్రీ గుణగణాలు, వంశ కులములు యివే చూడాలి. పైన కులమేమిటి? ఆరిక అనే భావం! దానిక ప్రాధాన్యమచ్చి చాలా అవకతనికలు చేస్తున్నారా అందరు తలిదండ్రులూ యిక మిదల తమకు తెలిసిన కుటుంబములలో గానీ-వేరేగానీ ఎవ్వరైనాసగే లక్షణాలు నచ్చినీ లక్షణమే తెచ్చితమపిల్లలకు వెండ్లి చేసే మన స్వత్వం అలవర చుకోవాలి.

మన వివాహాలు చాలా దుర్వ్యయంతో సాగుతున్నవి. ఈనాటి వివాహాలు ఆదర్శంగా తీసుకుంటే దుర్వ్యయమనుండి తప్పకో గలం!

ఇంతమాత్రం ఉపోద్ఘాతంతోనే సీ వివాహాల నడుపు తున్నాను. (మాటలు అందిస్తూ వుంటారు)

(ప్రేక్షకులు జిజ్ఞాసతో చూస్తూవుంటారు)

(మంగళ శూర్యములు విజృంభిస్తాయి ఒక్కసారిగా)

[రాజా మహాలక్ష్మికి మహాలక్ష్మి రాజాను మాలలు వేయడం, మిషేస్ కల్యాణికి, కల్యాణి మిషేస్‌కి, మాలలు వేయడం జరుగుతుంది.]

(ప్రజానీకం ఆనందంతో చప్పట్లు చరచి కోలాహలం చేస్తుంది.)

మంగ:- (కలెక్టరుగారి చెవిలో మాట్లాడతాడు)

కలె:- (లేస్తాడు, మంగళశూర్యాలు ఆగిపోతాయి)

రంగారెడ్డిగారిని వధూవరుల ఆశీర్వాదమనికోరుతున్నాను.

(ప్రేక్షకుల చప్పట్లు)

రంగారెడ్డి:- అగ్ర్యక్షా! కలెక్టరు మహాశయా నూత్న వధూవరులారా! మీ పుత్రాహున్ని చూచి, మంగళపతిగారి కార్యదీక్షనూ, సప్తరిశ్రలచూచి, ఆదర్శాల ఆచరించే పట్టుదలగా పుష్కళాశ్మి యెడలచూచి నాలో చాలా మార్పు వచ్చింది. అందరిలోనూ యిట్లాంటి మార్పు వచ్చిందనుకుంటాను. ఈవధూవరుల నలుగురినీ నేను మనస్ఫూర్తిగా ఆయురారోగ్యభీష్టంగా ఆశీర్వాదిస్తున్నాను. ఇక్కడ సమావేశమైన ప్రతివ్యక్తిగూడా అట్లాగే ఆశీర్వాదిస్తున్నారని భావిస్తున్నాను. ఒక్కవిషయం. (అందరూ ఉత్తుకతతో చూస్తారు) గేపు మధ్యాహ్నం ఇక్కడ సమావేశమైన అందరికీ నా గృహంలో విందు. కలెక్టరుగారు గూడ అందుకు పుష్కలంగా ప్రార్థన.

కథ:- (హుషారుగా వేచి) సీ! వస్త్వే! కాలాంత్యం రావుగాదు
వధూవరుల ఆశీర్వాదిస్తారు!

కర:- నేనూ చాలాకాలం స్వర్థించాను. మాకులానికివున్న
అధిక్యాన్ని చూస్తూచూస్తూ యెందుకు పోగొట్టుకోవా
లన్న బుద్ధితో స్వర్థించాను. ఇటీవల యెక్కువగా
యోజించవలసిన అవసరం గలిగింది. మాయింట్లో నాకూ,
మా అమాయిక్కి అనుదినమూ జరుగుతున్నట్లున ఖర్చు
వల్ల, అసలు విషయాన్ని గురించి ఆలోచించాను. ఏ
విషయంలోనూ-నేనుగానీ నా కులంగానీ, ఎవరికంటేనూ,
ఏకులంకంటేనూ, అధికులంగామనీ, ఈ న్యూనాధిక్య
భావాలు మనం స్వార్థంతో తెచ్చి పెట్టుకున్న వేననీ
ఏనాడో గ్రహించాను.

ఒక నెలలోగానే ఈ గ్రామంలో సవర్ణుల యిండ్ల
ప్రక్కన అవర్ణులయిండ్లు నెలకొన్నాయి. మొదట రెన్నాళ్లు
యేదో యెబ్బెట్టుగా తోచిందిగాని అలవాటువల్ల యిప్పుడు
మామూలయిపోయింది. ఇంకెవరకూ దూరంగా వుంటూ
వచ్చాం గాబట్టే, మనం ఒకరి కొకరిని దూరమయ్యాం.
దగ్గరయ్యాక అందరమూ దగ్గరే!

ఇప్పుడు హరిజనులు మానావుల్లో మాతోపాటు నీళ్ళు
తోడుకుంటున్నారు. అందరితోపాటు దేవాలయాల్లో
పూజలుచేస్తున్నారు. అందరి యిండ్లలోనూ నీళ్ళు మో
యడమూ యితర పనులూ ఏభేదభావమూ లేకుండా
చేస్తున్నారు. ఇప్పుడా భేదభావం నాలో బాగావశించింది.

ఆచారం సంప్రదాయాల్లో, అభిరుచుల్లో-మాకూ మంగపతిగారికీ అంత భేదం కనబడదు. ఏదోకొంత భేదం అన్నది అంతటావుంటుంది. ఒకకులం వారిలోనే-ఇంకా మాట్లాడితే ఒక యిట్లోవారిలోనే అభిరుచి భేదాలు కనిపిస్తువుంటాయి. కాబట్టి అర్థంలేనికులవాదం వ్యర్థవాదం. నాకూతురు మహేష్ వంటి వరుణ్ణి పొందినందుకు నేను గర్విస్తున్నాను. కట్నంబాధ తప్పించుకున్నాను. పైగా విద్యాధిక వరుడు! అంతకంటే మించి అమ్మాయికి నచ్చినవాడు.

ఆహారవిషయంలో కాస్తభేదం వుండవచ్చు. అవన్నీ వ్యక్తిగతాలు. జీవత్పదార్థాన్ని తింటేనే జీవి బ్రతుకగలదు. కాబట్టి శాకాహార మాంసాహార భేదాలుగూడా సట్టి బూటకాలు.

నేనీ వధూవరులను ఆయురారోగ్యాభివృద్ధిగా చిత్తశుద్ధితో దీవిస్తున్నాను. శేపురాత్రి అందరికీ మాయింట్లో విందు (కూర్చుంటాడు)

సంగ:- పరమేశ్వరుడు దయామయుడు. ఈనాటిసభ ఎందుకో మీకు తెలుసు. చిరంజీవి రాజా శాసనసభకు పోటీలేకుండా ఎన్నికయి నంగుకు మన అభివందనను కన్యదావం మూలంగా చేయడం ముదావహమైన షషయం! ఇందు సమావేశమైన ప్రతి వ్యక్తి - ఈపూరుగానీ - యేపూరుగానీ - దాముగూడా వర్ణాంశర వివాహమే చేసుకుంటామనీ - చేస్తామనీ - నీక్షణ్ణోవాలి. హరిజనాభ్యుదయానికి చిత్తశుద్ధితో తోడ్పడతామని ప్రతిజ్ఞ తీసుకోవాలి.

ప్రతి జిల్లాలో గూనా సమాజసేవాధురంధరులైన
మన కలెక్టరుగారివంటివారే కలెక్టరులై సంగమం తత్వ
ణమే సర్వసమత్వంతో అలరారాలను.

ఈ సూత్నదంపతులను ఆయుర్యశాస్త్రజ్ఞునిగా,
సుపుత్రపుత్రికాప్రాప్తిరస్సుగా ఆశీర్వాదించుచున్నాను. మీ
రెల్లరూ ఆశీర్వాదించుట, అసలు బల తా ఆశీర్వాద
సంపాదన వున్నది.

ఇక్కడ సమాజశాస్త్రమున అంతరిమం. నేను భోజనం
వర్షాల్లు చేసివున్నాను. అందరూ భోజనం పోవలెను.

(సమస్కరిస్తాను)

రాజా:- ఒక చిన్న ప్రకటన! ఇకమీదట నా పేరు రాజా!
అంతేగాని, రాజా రెడ్డిగాదు. ఈతోకలు ఎంతో త్వరగా
పోతే అంత త్వరగా మనకు అగర్వం నశిస్తుంది. అంత
త్వరగా సమత్వం వస్తుంది.

రాజామహాలక్ష్మ్యులు } సభకు సమస్కరిస్తారు.
కళ్యాణీమహేశ్వరీలు }

అందరూ వధూవరులకు జై, సదాచరణకు జై

మంగపతికి జై అంటూ వుండవలసింది.

(జై)

స మా స్వ

